

Gudinnan Hathor

En studie ur metallurgiverksamhetens perspektiv som belyser
auktoritära strukturer i forna Egypten

Egypten 1686-1533 f.v.t.

Abstrakt

Denna studie undersöker gudinnan Hathors funktion i forna Egypten med utgångspunkt från metallurgiverksamheten som Hathor var beskyddare över. Studien undersöker vad för behov som uppstår i metallurgikontexten och hur denna kan ha påverkat och speglats i föreställningar kring gudinnan Hathors funktion i forna Egypten. Studien stödjer sig på William Padens teori om religiösa Världar för att därigenom belysa hur behov i en specifik kontext kan spelgas i den Religiösa Världen. Undersökningen baseras på tolkningar av en rad olika forskningsrapporter. Dels etnografiska dokumentationer om metallurgikontexter ifrån Afrika söder om Sahara, arkeologiska utgrävningar från gruvområdet i Timna i Sinai och forskares interpretationer kring gudinnan Hathors funktion i forna Egypten. Ifrån metallurgiverksamheten studerades dels hur den äldre teknologin fungerade och hur den inverkade på religiösa föreställningar och den auktoritära strukturen i Afrika. Därtill vad för sorts belägg som finns för metallurgiverksamhet i Timna i Sinai och hur gudinnan Hathors kults närvaro i gruvområdet kom till uttryck. Dessutom studeras forskares interpretationer som rör gudinnan Hathors kults funktion, auktoritära struktur och kultens förhållande till konungen i forna Egypten. Dessa uppgifter analyserades därefter och studien visar starka indikationer på att gudinnan Hathor skapades och användes i syfte att gagna en begränsad grupps intresse i forna Egypten. Att gudinnan Hathors funktion och de offentliga festivalerna var till för att upprätthålla en auktoritär struktur och vidmakthålla smidessläktets och prästerskapets makt.

Nyckelord: Goddess Hathor, metallurgy, mining, religion, ritual, myth, Egypt and Africa.

Innehållsförteckning	Sid.
1. Inledning	4
1.1. Syfte och frågeställning	5
2. Bakgrund	6
2.1. Gudinnan Hathor	6
3. Material och avgränsningar	7
4. Metod	10
5. Teoretisk ram	11
5.1. Religiösa Världar av William E. Paden	11
5.2. Hur teorin tillämpas	13
6. Metallurgikontexter ifrån Afrika	14
6.1. Gruvdrift och religiösa föreställningar	14
6.2. Smed, smältare och magi	15
6.3. Smeden och konungen	17
6.4. Prästerskapet och konungen	19
6.5. Den fruktsamma masugnen	20
7. Gudinnan Hathors gruvtempel i Timna i Sinai	22
7.1. Upptäckten av Gudinnan Hathors gruvtempel i Sinai	22
7.2. Tecken på religiös aktivitet	24
7.3. Kungliga attribut	25
7.4. Från koppar till järn	26
8. Den mer traditionella synen på gudinnan Hathor	27
8.1. Prästerskapet i gudinnan Hathor tjänst	27
8.2. Hathor och konungadömet	28
8.3. Gudinnan Hathor beskyddare av dans, musik och sång	30
8.4. Festivaler till gudinnan Hathors ära	32
9. Analys och diskussion	33
9.1. Varför och hur speglas metallurgiverksamheten i den religiösa världen?	33
9.2. Hur påverkades den auktoritära strukturen av metallurgiverksamheten?	34
9.3. Vad kommer till uttryck enligt forskarna ifråga om gudinnan Hathor?	
Vilka behov speglas i den egyptiska religionen genom gudinnan Hathor?	36
9.4. Hur påverkas den auktoritära strukturen av metallurgikontexten?	37
10. Slutsatser	39
11. Förslag till vidare studier	40
12. Referenslista	42
12.1. Litteratur	42
12.2. Uppslagsverk	43
12.3. Elektronisk källa	43
12.4. Bilder på försättsbladet	43
13. Bilagor	44
13.1. Bilaga 1 Gudinnan Hathor och Ramses III	45
13.2. Bilaga 2 När faraon dansar till Hathors ära	46
13.3. Bilaga 3 Tabell med belägg från Timna och möjliga samband med Hathor	47
13.4. Kartor: Översikt över området som studerats	49

1. Inledning

Den här studien är sprungen ur min tidigare studie kring samband mellan gudinnor och metallurgiverksamheten i östra Medelhavsområdet. Forskare från den undersökningen kom att väckta mitt intresse för att studera mer specifikt gudinnan Hathors funktion inom den forna egyptiska religionen. Dels för att gudinnan Hathor innehade en väsentlig roll ifråga om metaller och ädelstenar inom den forna egyptiska religionen. Dessutom på grund av att hon hade stark koppling till bland annat gruvverksamheten i Sinai. Professor Ian Shaw som undervisar i egyptisk arkeologi betonar att med tanke på att gudinnan Hathor var starkt förknippad med metallurgiverksamheten och beskyddare av gruvverksamheten är det inte förvånande att den mest detaljerade informationen som rör Egyptens kosmologiska perspektiv återfinns på väggarna i Hathors tempel i Dendera. Enligt Shaw skildras regenter i ett flertal rum där de ger gudinnan Hathor gåvor i form av metaller och ädelstenar.¹ Men egyptologen Elisabeth Bloxam betonade att gudinnan Hathors funktion inte studerats ur gruvverksamhetens perspektiv i någon större utsträckning.² Därtill var hon tveksamt till den mer traditionella egyptologin som konsekvent intagit synsättet att konungarna var de som innehaft makten och ensamrätten över landet och resurserna.³ Hennes egen tolkning av gudinnan Hathors funktion var att med sin närvaro i gruvområdet troligen skapade och upprätthöll en relation till arbetarna i de avlägsna gruvområdena.⁴ Detta gjorde att jag blev intresserad av att läsa mer kring gudinnan Hathor och även om gruvverksamhet i största allmänhet. Den läsningen ledde mig vidare till mer specifik litteratur som Eugenia W. Herbert dokumenterat om metallurgiverksamhet i Afrika. Därtill läste jag Sandra Blakelys intressanta bok *Myth, Ritual, and Metallurgy in Ancient Greece and Recent Africa*, som gav mig underlag och idéer till en liknande studie av gudinnan Hathor. Blakely använde dokumentation från den äldre metallurgiverksamheten i Afrika för att därigenom kasta nytt ljus på de mytologiska demonerna inom den grekiska mytologin. Hennes jämförelse visade att dessa gestalter varit mer sofistikerade och rituellt användbara i fråga om att kommunicera om det som rörde metallurgi än vad som tidigare erkänts.⁵ Det afrikanska materialet erbjöd enligt Blakely ett tillvägagångssätt som gav likartade teman. Därtill betonar hon att en meningsfull jämförelse måste grunda sig på lokala traditioner. Dessa individuella exempel från Afrika behöver i sin

---

¹ Shaw, Ian. (1998). s. 253f

² Bloxam, Elisabeth. (2006). s. 283ff

³ Bloxam, E. (2006), s. 279

⁴ Bloxam, E. (2006), s. 296ff

⁵ Blakely, S. (2006). Sidan ej paginerad, inledande ord i boken.

tur förstås i mer generella och historiskt övergripande termer.⁶ Eugenia W. Herbert menade i sin tur att de arkeologiska utgrävningarna som gjordes av Rothenberg och hans kollegor i koppargruvområdena Timna i Sinai kunde vara intressant i jämförelse med de etnografiska dokumentationerna ifrån Afrika.⁷ Dessa intressanta infallsvinklar gav uppslag till möjligheten att eventuellt kasta nytt ljus på gudinna Hathor funktion inom den forna egyptiska religionen.

Inledningsvis ges en kortfattad bakgrund med forskares interpretationer kring vem och vad gudinnan Hathor var. Därefter kommer ett avsnitt med en presentation av material och avgränsningar och som följs av en metoddel kring hur materialet används. Därpå kommer en presentation av den teori som används under studiens gång och i den avslutande analysen. Studien delas därefter upp i tre delar. Del ett består av de studier som gjorts kring metallurgikontexter från främst Afrika söder om Sahara. De bidrar med en mängd dokumentation kring de sociala och institutionella förhållandena i samband med metallurgiverksamheten. I den andra delen kommer en del uppgifter från de arkeologiska utgrävningarna ifrån Timna i Sinai. För att därigenom få en mer konkret grund för gudinnan Hathors koppling till metallurgiverksamheten. Den tredje delen studerar de mer traditionella interpretationerna kring gudinnan Hathor. Men som är specifikt avgränsade till de områden som ansetts väsentliga för den här studien. Därefter övergår studien till analys och diskussion och följs med avsnittet slutsatser. Studien avslutas därefter med förslag till vidare studier.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka gudinnan Hathors funktion ur metallurgiverksamhetens perspektiv. Detta kommer att göras med utgångspunkt från två uppdelade frågeställningar. Dels frågor som utgår från uppgifter kring metallurgikontexter från främst Afrika söder om Sahara och även utgrävningarna ifrån Timna i Sinai. Därpå följer ett avsnitt som rör de mer traditionella interpretationerna kring gudinnan Hathor. Först studeras metallurgikontexterna med utgångspunkt från frågeställningarna:

- Varför och hur speglas metallurgiverksamheten i den religiösa föreställningsvärlden?
- Hur påverkas den auktoritära strukturen av metallurgikontexter?

Därefter studeras de mer traditionella interpretationerna som rör gudinnan Hathor med hjälp av frågeställningarna:

---

⁶ Blakely, S. (2006). s. 5

⁷ Herbert, Eugenia. (1984). s. 75

- Vad kommer till uttryck enligt forskare ifråga om gudinnan Hathor?
- Vilka behov speglas i den egyptiska religionen genom gudinnan Hathor?
- Hur ser den auktoritära strukturen ut?

Dessa frågor kommer därefter att analyseras och diskuteras för att se ifall metallurgiperspektivet bidrar till ytterligare en bild av gudinnan Hathors funktion i forna Egypten.

2. Bakgrund

Det inledande avsnittet ger en kortfattad och övergripande presentation av några forskares syn på vem och vad gudinnan Hathor var.

2.1. Gudinnan Hathor

Bland en del forskare anses det enligt Gillam att Hathor främst dyrkades bland folktraditionerna och inte bland den klass som tillhörde eliten.⁸ Till exempel menar Galvin enligt Lesko att Hathors popularitet i gamla kungadömet berodde på att hon var främjare av kärlek, sexualiteten och musik och att det bidrog till mänsklig lycka i största allmänhet. Medan Leonard H. Lesko anser att gudinnekulten spreds och blev attraktiv under gamla kungadömet av politiska skäl och då särskilt med tanke på Hathors starka anknytning till konungen. Han menar att det låg i egyptiernas intresse att stödja konungen och det gjorde de genom att ge kulten till hans gudomliga moder sitt stöd.⁹ Gillam menar därtill att Hathors namn också tyder på att Hathor var skaparen, en blodlös och abstrakt gudom. Det i sin tur visar tecken på att eliten skapat en ideologi som skulle gynna både den politiska och religiösa institutionen som de representerade. Gillam menar liksom Lesko att lokala gudinnor absorberades in i Hathors identitet, men Gillam betonar att det var för att stödja föreställningen om konungen och möjliggöra fortsatt upprätthållande av ideologin.¹⁰ Enligt Bloxam gestaltas Hathor oftast i rollen som den sexuella partnern och som ko i relation till moderskapet. Hon betonar att Hathor återfinns i högkulturen eller inom kungliga sammanhang redan från första dynastin.¹¹ Däremot menar Lesko att det är först från tredje dynastin i Gebelein som det finns belägg för ett tempel som tillägnats Hathor. Men att det inte är förrän i fjärde dynastin (2613-2498 f.v.t.) som hon gestaltas och kommer till uttryck i

---

⁸ Gillam, A. Robyn. (1995). s. 217

⁹ Lesko, S. Barbara. (1999). s. 89

¹⁰ Gillam, A. R. (1995). s. 217f

¹¹ Bloxam, E. (2006). s. 282

texter.¹² Men det finns forskare som till och med menar att gudinnan Hathor härstammar från tiden före dynastin. De refererar då till sådant som liknar senare gestaltningar, men som det enligt Gillam inte riktigt går att bekräfta. Däremot menar hon att det som är mest uppenbart är människoansikten med koöron och med horn.¹³ Emellertid menar Lesko liksom många andra forskare att Hathor var kärlekens gudinna och starkt förknippad med fertiliteten.¹⁴ Hathor förekom dessutom i en rad skilda sammanhang och gestalter. Hon uppfattades bland annat som modern till konungen, dotter eller maka åt solguden Re och därigenom även solgudinna, men hon var också kärlekens och sexualitetens gudinna. Dessutom gestaltades Hathor i många olika skepnader som till exempel kvinna, ko, lejon eller träd. Lesko poängterar att Hathor även kom att absorbera andra gudinnor genom historien, men kom så småningom själv att absorberas av gudinnan Isis.¹⁵

3. Material och avgränsningar

Studien baseras på tolkningar av en rad olika forskningsrapporter inom skilda ämnesområden. Vid insamlingen av material har varje område studerats och tolkats ur skilda perspektiv. Materialet består dels av etnografiska dokumentationer från Afrika, sammanställningar från arkeologiska utgrävningar i Timna i Sinai, samt forskares interpretationer som rör gudinnan Hathor som ingick i den forna Egyptiska religionen. Materialet från den afrikanska metallurgikontexten skiljer sig från material som finns att tillgå ifråga om den forna egyptiska religiösa världen. Materialet som rör forna Egypten baseras främst på olika forskares interpretationer av arkeologiska fynd, hieroglyfer, skulpturer, byggnadsverk, ikonografi samt historiska skildringar. Medan dokumentation från Afrika söder om Sahara består av främst etnografisk dokumentation, fältstudier, muntliga traditioner, dokumenterade skildringar från resande i områdena. Dessa studier baseras till stor del på material som bevarats från perioden före kolonialtiden i Afrika. Därtill utgår studierna som rör Afrika från en akademisk kultur som har analyserat ritualerna tillsammans med teknologin där metallurgiprocesser har varit verksamma och i fokus. Litteratur med metallurgikontexter som studerats har därtill bestått av en rad skilda sammanhang och tidpunkter. Det som låg mer till grund och utgångspunkt för studien var sammanställningar som utgick från ett kollegium som genomfördes juli 1996 i Bellagio och som gav en mängd uppslag för vidare studier. Sammanställningen publicerades

---

¹² Lesko, S. B. (1999), s. 81

¹³ Gillam, A. R. (1995), s. 215

¹⁴ Lesko, B. (1999), s. 112

¹⁵ Lesko, B. (1999), s. 267

1998 med titeln *Social Approaches to an industrial past The Archaeology and Anthropology of Mining*.¹⁶ Från detta tillfälle har i första hand Eugenia W. Herbert bidragit med artikeln *Mining as microcosm in precolonial sub-Saharan Africa: an overview*. Därtill professor Ian Shaw, lärare i egyptisk arkeologi vid institutionen för arkeologi, klassiskt och egyptologi på Liverpools universitet, och bidrar här med artikeln *Exploiting the desert frontier The logistics and politics of Ancient Egyptian mining expeditions*. Uppslag som studerades mer ingående och som bland annat ligger till grund för denna studie är till stor del professor Eugenia W. Herbert emeritus i historia vid Mount Holyoke College, USA. Detta på grund av att hon har skrivit en rad artiklar och böcker som dokumenterat metallurgikontexten i Afrika. Med ett inledande intresse för handeln med bland annat koppar började hon studera dokumentation ifrån Afrika, men blev uppmärksam på ritualerna i samband med metallurgikontexten och började fördjupa sig i detta ämne.¹⁷ Den litteratur som Herbert bidrar med vid detta tillfälle är dels *Red Gold of Africa* och *Iron, Gender, and Power*, som bland annat tar upp samband mellan metallurgikontexten, ritualer och föreställningsvärldar. Därtill bidrar också Sandra Blakely med etnografisk dokumentation från Afrika söder om Sahara. Hon är assisterande professor vid klassiska institutionen på Emory universitet i Atlanta, USA.¹⁸ Genom sina studier som rör religioner i den forntida världen har hon tilldelats "fellowships from the American School of Classical Studies in Athens, the Albright School of Archaeological Research in Jerusalem, and the Center for Hellenic Studies in Washington, D.C."¹⁹ Därtill har hon skrivit ett flertal artiklar och böcker som rör den grekiska mytologin och även koppling till metallurgiverksamheten. Hennes studier ligger till grund för och som inspirationskälla till den undersökning som här görs kring gudinnan Hathors funktion i forna Egypten. De väcktes genom hennes studie av *Myth, Ritual, and Metallurgy in Ancient Greece and Recent Africa* som publicerades 2006.²⁰ Från hennes studie används vid detta tillfälle främst de etnografiska dokumentationerna från Afrika.

Underlag för gudinnan Hathors samband med metallurgikontexten används professor Beno Rothenberg och hans kollegers arkeologiska utgrävningar ifrån Timnattrakten i Sinai. Dessa uppgifter sammanställdes och presenterades i boken *The Egyptian Mining Temple at Timna* och publicerades 1988. Valet av litteratur som rör gudinnan Hathor har gjorts dels med

---

¹⁶ Knapp, B. m.fl. (ed.). (1998). s. xvf , 3, 281

¹⁷ Herbert, E.W. (1984) . s. xvii, Herbert, E.W. (1993). Preface

¹⁸ Emory University Department of Classics, Sandra Blakely

¹⁹ Blakely, S. (2006). Sidan ej paginerad, inledande ord till studien.

²⁰ Emory University Department of Classics, Sandar Blakely

hänsyn till författarens mer specifika fördjupning i ämnet och för att interpretationerna ska representeras av skilda tidsperioder. Dr. C.J. Bleeker, professor emeritus inom historia och religionsfenomenologi bidrar med interpretationer som sammanställts i *Hathor and Thoth two key figures of the Ancient Egyptian Religion* som publicerades 1973.²¹ Robyn Gillam bidrar här med artikeln *Priestesses of Hathor: Their Funktion, Decline and Disappearance* (1995) för att belysa gudinnan Hathor och hennes kults funktion inom den forna Egypten. Hon är verksam lärare på York universitet med inriktning på forna Egypten.²² Barbara S. Lesko medverkar med *The great Goddesses of Egypt* (1999). Hon är administrativ forskningsassistent på institutionen för egyptologi på Browns universitet och har skrivit en rad böcker i ämnet som rör forna Egypten. I denna publikation har hon satt fokus på gudinnor i syfte att väga upp mot det mer traditionella fokuset på den manliga gudomen.²³ Inledningsvis medverkar egyptologen Elizabeth Bloxam, som skrivit artikeln *Miners and Mistresses: Middle Kingdom mining on the margins* (2006), för att belysa interpretationer som rör gudinnan Hathors funktion.²⁴

Gudinnan Hathor var en del av den Egyptiska religionen under en lång tidsperiod vilket gör att det givetvis finns mängder av infallsvinklar. Men vid detta tillfälle kommer bara en del att uppmärksammas och som kan vara intressant med utgångspunkt från metallurgikontextens perspektiv. Avgränsningen bör inte ses som att andra aspekter är oväsentliga. Det har funnits en rad infallsvinklar som har valts bort på grund av studiens begränsade omfång. Avslutningsvis i uppsatsen ges förslag på vidare studier i ämnet. Det som vid detta tillfälle har valts ut har uppfattats som analoga samband och intressanta drag från de skilda tidsperioderna. Dels gudinnan Hathor och hennes kults relation till regenterna inom det egyptiska samhället, gudinnan Hathors associationer med fertiliteten och den autoritära strukturen inom kulten. Det sistnämnda verkar även vara en väsentlig länk till det förflutna och kan eventuellt här även ses som en brygga mellan de skilda tidsperioderna.

Metallurgikontexten innebär i detta sammanhang från sökandet efter mineraler, gruvdriften, smältprocessen och framställningen av metallföremål och hur dessa aspekter har inverkat på religiösa föreställningar och den auktoritära strukturen. Främst används titeln

---

²¹ Bleeker, C. J. (1973). Inledning av boken och ej paginerad

²² York University, Classical Studies Faculty of Arts, Gillam, Robyn

²³ Lesko, S. B. (1999). Ej paginerad, baksidetexten

²⁴ Bloxam, Elizabeth. (2006)

konung men även faraon används och syftar på samma position i det egyptiska samhället. Däremot är egentligen begreppet farao ett mer neutralt ord med tanke på att egyptiska dynastin kunde bestå av både manliga och kvinnliga regenter. Båda begreppen smed och smältare används i studien, men det förekommer relativt ofta att begreppet smed representerar hela eller delar av metallurgiverksamheten. Med reservation även för dateringar som har varit olika beroende på källa och det har därför ibland varit svårigheter att avgöra vad som ska tolkas som den mer trovärdiga. Vid vissa tillfällen kan därför mer än en datering presenteras.

4. Metod

Studien har bestått av en kvalitativ textanalys med fokus på att försöka tolka materialet med utgångspunkt från metallurgikontexten. Materialet och studien var tänkt att på olika sätt belysa behov som metallurgikontexten och de sociala förhållandena kan ha gett upphov till i samband med gudinnan Hathors kult i Egypten. En mängd litteratur som studerats har sorterats bort för detta specifika tillfälle för att kunna hållas inom studiens omfång. Det förberedande syftet var att försöka upptäcka likheter och skillnader mellan de arkeologiska fynden i Timna i Sinai, dokumentation kring metallurgikontexter ifrån Afrika och interpretationer som rör gudinnan Hathor. Första steget var att få mer kunskap om äldre metallurgiprocesser och varför den processen inverkar på föreställningar, ritualer och samhällsordningen. Andra steget var att undersöka vad för fynd som gjorts i gruvområdet i Timna i Sinai som gudinnan Hathor var förknippad med. Det tredje steget var att ta reda på mer kring vad gudinnan Hathor associerades med och hur forskare interpreterat det som kommit till uttryck genom den forna egyptiska religionen. Utmaningen i studien har varit att föra samman det granskande förhållningssättet som är sprunget ur studien från dokumentationerna av de levande kulturena och överföra det till den avlägsna kontexten och Religiösa Världen i forna Egypten. Här är därför material från de arkeologiska utgrävningarna i Timna i Sinai väsentlig del eftersom den kan bidra som en brygga och länk mellan dessa olika kontexter. De olika exemplen som tas upp i denna studie bör inte ses som några faktiska belegg för ett samband utan snarare ses som möjliga tolkningar med ett perspektiv ur metallurgikontexten. Det finns mängder av underlag för en rad olika tolkningar och med mer fördjupade kunskaper kan det ge intressanta och väsentliga interpretationer. Den här studien bör snarare ses som en strävan att öppna upp för nya infallsvinklar i förståelsen av den Religiösa Världen i forna Egypten.

5. Teoretisk ram

I detta avsnitt presenteras delar ur William E. Paden's teori om Religiösa Världar. Den kommer att användas i studien av gudinnan Hathors funktion med utgångspunkt från metallverksamhetens perspektiv. Paden i sin tur bygger sin teori på bland annat Peter Bergers och Thomas Luckmans kunskapssociologiska teorier.²⁵

5.1. Religiösa Världar av William E. Paden

Paden menar bland annat att en väsentlig del i Peter Bergers teori är att:

the notion of world brings out the importance of the social or collective boundaries of religion. The sociology of religion plays an important role in our understanding of world definition. Worlds are formed, held together, broken down, and re-formed by sets of people or social institutions. These sets of people give enduring plausibility to a world.²⁶

Här menar Bergers bland annat att idéerna och föreställningar inom den religiösa Världen visar på vad som upprätthålls genom sociala processer. Paden poängterar att för att få en förståelse för hur en Värld fastställs är det väsentligt att förstå de sociala förhållandena inom den Religiösa Världen. Men han betonar att Världen inte bara upprätthålls genom idéer utan det krävs ett samtycke från samhället. Det i sin tur upprätthålls bland annat med hjälp av att invånarna socialiseras till att uppfatta sitt sammanhang på ett specifikt sätt.²⁷

Paden anser därtill att beroende på vilka "glasögon" som vi betraktar en kontext med speglar hur vi interpreterar ett sammanhang och den Religiösa Världen.²⁸ Han menar att varje individuell läsare konstruerar deras egen verklighet om vad det heliga är utifrån deras olika kunskaper och egna perspektiv.²⁹ Vad han menar är exempelvis att en kemist troligen observerar en kontext utifrån sina kunskaper och gör därför interpretationer utifrån dessa och tidigare erfarenheter.³⁰ Därtill betonar Paden att det är en väsentlig skillnad mellan "an insider's and an outsider's perspective, between discovering the meanings in the world and

---

²⁵ Paden, W. E. (1994). s. 176

²⁶ Paden, W. E. (1994). s. 54

²⁷ Paden, W. E. (1994). s. 54f

²⁸ Paden, W. E. (1994). s. viif

²⁹ Paden, W. E. (1994). s. 12

³⁰ Paden, W. E. (1994). s. viif

imposing meanings from ours”³¹ Han menar att det är viktigt med ett perspektiv ur den Religiösa Världens kontext för att upptäcka och förstå vad den handlar om. Med utgångspunkt från detta tar Paden upp en rad punkter som är väsentligt att tänka på vid studien av den religiösa Världen. En del av dessa tas upp vid detta tillfälle. Men den grundläggande tanke i Padens teori är att den religiösa Världen behöver studeras utifrån den specifika kontext som den växt fram ur. Det innebär för det första att försöka förstå andra i en religiös Värld genom att studera deras uttryck ur deras specifika kontext och perspektiv. För det andra att den religiösa sfären skapas ur dess lokala behov och att de religiösa och mytiska symbolerna deklarerar vad den Världen är baserad på. Han tar upp som exempel att ifall livet baseras på att valla får eller fiske då kommer det religiösa systemet spegla dessa förhållanden. För det tredje att samhället och dess auktoritära struktur är ett väsentligt uttrycksmedel för det heliga, eftersom det därigenom ges extern och offentlig realitet. Därtill spelar de sociala eller kollektiva förhållandena inom den religiösa Världen en betydelsefull roll. Eftersom den religiösa Världen inte kan upprätthållas utan samhällets samtycke och han betonar att människor ansluter sig till dessa idéer genom sociala processer. Det menar han i sin tur innebär att den heliga makten konstant behöver förnyas och det åstadkoms genom återkommande sammankomster och traditioner.³² Han poängterar att det ger tyngd åt den heliga moraliska koden och han tar upp som exempel att: ”one swears by the god of one’s tribe. One maintains the honor of one’s people.”³³ Men han betonar därtill att:

Knowing what a given group has to say about its life by itself does not help us to make sense of what the group wishes to say. It is only in discovering the choices, the contexts in which statements are made . . . that the statements begin to make sense.³⁴

Paden framhåller här vikten av att undersöka kontexten där det uttalade kommer till uttryck, för att försöka förstå innebörden i det som framförts. Därtill menar han att de religiösa Världarna har skillnader men också att dessa Världar har vissa gemensamma generella former av myter och rituella beteenden.³⁵ Genom att studera skilda situationer som observerats om till exempel riter, kan vi få en större förståelse för vad riterna handlar om.³⁶ Han poängterar också att

---

³¹ Paden, W. E. (1994). s. 54

³² Paden, W. E. (1994). s. 53ff

³³ Paden, W. E. (1994). s. 55

³⁴ Paden, W. E. (1994). s. 163

³⁵ Paden, W. E. (1994). s. 54

³⁶ Paden, W. E. (1994). s. 5

”don’t worry about whether other people’s beliefs and acts refer to something real in *your* world, but first understand what the beliefs and acts invoke as real in *their* world.”³⁷ Det handlar med andra ord om att inte utgå från de föreställningar vi har idag om vad som anses vara verkligt och förnuftigt. Utan försöka förstå vad som ansågs verkligt ur deras perspektiv och förhållanden.

5.2. Hur teorin tillämpas

Utifrån Padens teori blir det för det första intressant att studera ur metallurgiverksamhetens specifika kontext och perspektiv, hur den tar sig i uttryck i den religiösa Världen. För det andra undersöka de lokala behoven som livet baseras på som Paden menar speglas i det religiösa systemet. För det tredje är det av intresse att undersöka gudinnan Hathors kult och dess auktoritära struktur eftersom det är enligt Paden ett väsentligt uttrycksmedel för det heliga. För det fjärde vad Hathors kult genom sina offentliga skildringar och framträdanden förmedlar av det heliga i samhället. Det kan i sin tur tolkas på en rad skilda vis av forskare, bland annat beroende på deras förförståelse och kunskap om den kontext som studeras. Det är därtill väsentligt att studera återkommande sammankomster och traditioner eftersom de betonar det som är avgörande i den religiösa Världen. De bidrar också enligt Paden till att upprätthålla föreställningen om den religiösa Världen.

Det heliga ges extern och offentlig realitet i den bemärkelsen att det är det vi ser och som uppfattades av ”publiken”, anhängarna ifrån forna Egypten och det som finns som underlag för tolkning från den tiden. Enligt Paden är även de sociala eller kollektiva förhållandena inom religionen en väsentlig del. Det innebär en del svårigheter i studien av den tidsperiod som är i fokus vid detta tillfälle. Det medför att denna studie blir beroende av och kommer att använda analoga kontexter med etnografiska dokumentationer från Afrika. För att därigenom försöka få en större kunskap och förståelse om metallurgikontexten. Sedan använda det för att belysa hur metallurgikontexten kan ha inverkat på gudinnan Hathors funktion i forna Egypten.

---

³⁷ Paden, W. E. (1994). s. 54

6. Metallurgikontexter ifrån Afrika

Detta avsnitt tar upp olika infallsvinklar kring metallurgikontexter ifrån främst Afrika söder om Sahara. Inledningsvis undersöks gruvverksamhetens samband med religiösa föreställningar. Därefter med fokus på hur smidessläktet och prästerskapet kunde vara involverad i relationen med konungen. Detta för att Hathors kult representerades av både prästerskapet och metallurgikontexten. Där av valet att studeras myter och ritualer som rör både prästsläktet och smidessläktet. Avslutningsvis tas olika associationer och ritualer upp i samband med masugnen och smältningsprocessen.

6.1. Gruvdrift och religiösa föreställningar

Från de studier som Herbert gjort i Afrika visar tendenser på att där det varit djupare gruvor och schakt har det varit mer religiösa aktiviteter. Medan den ytliga verksamheten i form av till exempel guldvaskning inte omfattats av religiösa föreställningar i samma utsträckning. Hon poängterar att även grunda gruvgröpar rasade och menar att djupa schakt därför troligen var förenade med stora risker.³⁸ Dessutom utfördes arbetet i både dunkelt ljus och dålig luft. I de områden som Herbert studerade i Afrika var till exempel den enda källa till ljus brinnande facklor av ihopbuntad vass.³⁹ Därtill menar Herbert att det förkom en mängd föreställningar och ritualer i samband med gruvorna. Bland annat djuroffer, åkallanden av gudar och tabun kring sexualiteten. I denna kontext bidrog präster med offerritualer, dryckesoffer och böner, som också kunde repeteras ifall gruvan blev vanhelgad eller visade sig vara improduktiv. I vissa regioner nämns till och med människooffer bland forna traditioner. Enligt Herbert var ritualerna tänkta att skydda, uppmuntra och för att få ett gynnsamt resultat. Men de var speciellt avsedda för att stilla andarna och forna släktingarna, som hon menar var en del av den värld som gruvverksamheten bestod av. Ur ett funktionalistiskt perspektiv av dessa ritualer och vanor, som Herbert betonar troligen inte var unika för Afrika, helt enkelt skulle understryka det faktum att gruvverksamheten var farlig.⁴⁰

Men innan malmen kunde brytas måste den först upptäckas. Till exempel när Mandingos sökte efter malm i Bambuh-Bures region i västra Sudan förlitade de sig på specifik vegetation för att identifiera och finna möjliga gruvområden. Det fanns också områden där det användas spådomsteknik, drömydning eller verser från Koranen för att hitta rätt. När väl en plats

---

³⁸ Herbert. E.W. (1998). s.149ff

³⁹ Herbert. E.W. (1998). s. 142

⁴⁰ Herbert. E.W. (1998). s.149ff

lokaliseras kunde till exempel en präst recitera böner ur Koranen och delade ut röd kolanöt och offra ett djur. Det kunde till exempel vara en tupp, get eller tjur.⁴¹ Enligt Herbert var det bara de med speciella rituella kunskaper som kunde genomföra ceremonier i samband med öppnandet av en gruva. Det kunde komma till uttryck på en rad skilda vis. Till exempel skildrar Cissé enligt Herbert Mandes trosuppfattning som förklarar att öppna en gruva var liktydigt med att mörda en överordnad varelse, Jorden, modern av alla mödrar. Därför behövde den smideskunnige till exempel veta det lämpligaste offret till hyenan, som var Jordens väktare. För att kunna bryta malm framgångsrikt och säkert behövdes det därför en smidesmästare, *nganga*, ett ord på Kikongo med betydelsen specialist. Herbert poängterar, för att var specialist krävde det generellt inte bara mästerlig hantverksskicklighet utan även att inneha magiska krafter.⁴² I till exempel ett område var ceremonin tänkt att neutralisera de olycksbringande krafterna för att därigenom få jorden att ge ifrån sig sina skatter.⁴³ Även Akans gruvarbetare trodde att det var nödvändigt att blidka andarna, forna släktingar och gruvområdet innan de kunde börja bryta malmen.⁴⁴

6.2. Smed, smältare och magi

Utifrån de studier som både Herbert och Blakely gjort visar på att smedens funktion var både präst, artist, shaman, magiker.⁴⁵ Herbert betonar att arbetet krävde både manuell skicklighet och gåtfulla kunskaper. Smeden tävlade på sätt och vis mot gudarna och behövde därför behärska och inneha magiska krafter. Det handlade om att kontrollera och manipulera vanskliga krafter som var involverad ända från att bryta malmen till omvandlingen till färdiga föremål.⁴⁶ Men Herbert poängterar att det skiftade i hur både ritualer, myter och det mer praktiska kom till uttryck från en region till en annan.⁴⁷ Däremot har McNaughton noterat enligt Blakely att smederna var angelägna om att uppmuntra tron på deras makt. Det innebar enligt honom bland annat ett överdrivet dramatiserat beteende som att leka med eld under offentliga festivaler.⁴⁸ Men det skiftar bland myter och dokumentation kring ursprunget till kunskapen om metallframställningen. Till exempel enligt Kongos traditioner var den första kungen identifierad som smed. Medan myter i västra och södra Tanzania, i västra Uganda och

---

⁴¹ Herbert, E.W. (1998). s.149ff

⁴² Herbert, E, W. (1984). s. 33

⁴³ Herbert, E, W. (1984). s. 39

⁴⁴ Herbert, E.W. (1998). s. 150

⁴⁵ Herbert, E, W. (1984). s. 33, Blakely, S. (2006). s. 2f

⁴⁶ Herbert, E, W. (1984). s. 33

⁴⁷ Herbert, E, W. (1984). s. 41

⁴⁸ Blakely, S. (2006). s. 172

i Burundi har introduktionen av järnarbete associerats med särskilda kungar eller framförallt släkten.⁴⁹ Därtill betonas det bland annat i Katanga att smältningen var den hemliga kunskap som mästaren innehade och som gick från generation till generation.⁵⁰ Enligt Herbert ansågs särskilt koppar inneha hög status i Afrika.⁵¹ Litteraturen refererar även till regenter och deras familjer som var "laden with copper and brass some of them so heavily that their arms had to be supported by attendants."⁵² Enligt Burundis tradition innehade dessutom den första järnsmideskungen Ntare Rushatsi en hammare i koppar "in order to display his superiority: all that belonged to him must be different from that which others possessed."⁵³ Därtill menar Herbert att i en av ritualerna uttalar konungen uttryckligen att kopparhammaren var en symbol för att de därigenom var riktiga män.

Blakely betonar i sin tur att smidet främst förknippas med männen, men det finns också myter med kvinnor som associerades med smidet. Till exempel menar hon att:

The Asna's smithing clan trace their descent to a woman named Lola who fell from the sky, holding a hammer in her right hand and a ladle full of food in her left. Lola was able to handle hot iron without being burned, and when she became angry she would take the red-hot iron away from the forges.⁵⁴

Men däremot menar Blakely att Asnas klan bestod av manliga smeder. Det var de som kände till magin och de praktiska kunskaperna om järnsmidet. De innehade även musikaliska kunskaper som sångare som gav dem enastående makt. Denna förmåga fick männen genom att de föddes av kvinnor från smidesklanen och blev därigenom sångare med speciella egenskaper. För det första gav det dem magisk makt som gjorde det möjligt för dem att utöva social kontroll. För det andra hjälpte sången till vid masugnen för att få ett lyckat resultat. Blakely förklarar att sången helt enkelt kontrollerade byborna genom att de via sången basunerade ut ifall någon uppträtt olämpligt, till exempel ifall någon varit otrogen.⁵⁵ På ett liknande sätt deklarerandes det offentligt i Fipas kultur om sexuellt olämpligt beteende i

---

⁴⁹ Herbert, E. W. (1984). s. 34

⁵⁰ Herbert, E. W. (1984). s. 34

⁵¹ Herbert, E. (1984). s. 242ff

⁵² Herbert, E. (1984). s. 245

⁵³ Herbert, E. (1984). s. 248

⁵⁴ Blakely, S. (2006). s.2

⁵⁵ Blakely, S. (2006). s.2f

samband med smältningsprocessen.⁵⁶ Sången var involverad på en rad olika sätt inom metallurgiprocessen. Bland annat menar Blakely att blåsbälgen måste bemästras och det finns dokumentation från Mandes kultur som visar att rytmen att pumpa luften omvandlades till musikaliska signaturer som var karaktäristiska för olika grupper.⁵⁷ Blakely betonar att i mystifierandet av smältningsprocessen spelade de sexuella tabun också en avgörande roll genom att de begränsade tillgången till de praktiska kunskaperna.⁵⁸

6.2. Smeden och konungen

I dokumentationer ifrån Afrika söder om Sahara har en rad myter och ritualer observerats som visar på starka band mellan smeden och konungen.⁵⁹ Smeden var den som främst ledde ritualerna och Blakely betonar att den smideskunnige bidrog med medlen: kunskap, sin titel, ett mytiskt genklang, ett förkroppsligande av stamfadern och den ursprungliga makten som kunde skapa den nya konungen. Hon anser att de skapade myterna och den ursprungliga klanens makt och deras koppling till järnframställningen ger information om institutionens struktur i Bakongo.⁶⁰ Blakely menar därtill att Bakongos ritualer ger exempel på sambandet mellan järnframställningen, den lokala historien och den politiska makten. Den är speciell för att den erbjuder en lång historia som rör metallurgikontexten. Den visar väsentliga och kontinuerliga nyckelsymboler över en längre tid som ger belägg för smedens makt. Blakely menar bland annat att det handlar om "the provision of iron bracelets, the basket of royal relics, and the role of the smiths."⁶¹ Blakely skildrar här en ritual som visar smedens makt och åtaganden i en ceremoni när den nya konungen ska tillsättas i Kongo. Hon menar att när en konung hade avlidit skulle en ny tillsättas och det var en ceremoni som kunde pågå omkring cirka sex veckor till nio månader. Under denna period skedde en rad olika händelser och ritualer. Till exempel ägnade sig smeden åt att skapa ett flertal metallarmband som var väsentlig för ceremonin. Därtill vistades den utvalde kandidaten för konungauppgiften i en hydda i tre dagar och genomgick där en symbolisk död. Därefter försöker smeden symboliskt dra ut den blivande konungen tre gånger ur den trånga öppningen i hyddan. Det förfaringssättet skulle symbolisera hur ett barn föds ur en kvinnas sköte. Efter det tog smeden med sig kandidaten bakom hyddan och tvättade honom med vatten. Därpå fördes den

---

⁵⁶ Blakely, S. (2006). s. 118

⁵⁷ Blakely, S. (2006). s. 172

⁵⁸ Blakely, S. (2006). s. 105

⁵⁹ Blakely, S. (2006). s. 180

⁶⁰ Blakely, S. (2006). s. 182f

⁶¹ Blakely, S. (2006). s. 180

blivande konungen fram till ett smidesstöd som denne ställde sig på. I den fortsatta ceremonin trädde sedan smeden på de nysmidda armbandena på den blivande konungen. Dessa armband hade smeden tillverkat under ceremoniperioden av spillmaterial från tidigare gjorda föremål. De i sin tur symboliserade och representerade den kommande konungens koppling till landets fruktsamhet. Alla armband var nytillverkade förutom ett som smeden valde ur en korg med forna släktingarnas relikier. Denna korg innehöll armband från alla döda konungar från Kongo och den enda som hade rätten att öppna den var smeden. Dessutom när en konung hade avlidit var det smedens uppgift att avlägsna alla konungaattributen och även ta kroppsdelar i form av lite hår, naglar och hud från den avlidne. Dessa lades sedan i ett horn från en antilop som i sin tur sveptes in i ett rött tyg och lades i korgen bland alla andra relikier.⁶²

Valet av det äldre armbandet genomfördes under tystnad och andakt, förutom ljudet från två järninstrument som slogs taktfast och rytmiskt samman, liksom smedens hammarslag mot stödet. Den nya konungen kom sedan att anta den forne konungens namn som tidigare ägt armbandet. Han fick även två armband som bar namnen på två mytologiska tvillingar, Nsimba och Nzuzi. Dessa två är de mest omsorgsfullt bearbetade armbanden. Smeden bär titeln *nganga nlunga*, mästaren av armband i järn, och det är enligt Blakely ett bevis på hans kontroll över nyckelsymbolerna. Utsmyckad med dessa utmärkelser stod den blivande konungen på stödet och reciterade alla namnen på de tidigare konungarna och alla de floder och platser som de korsat för att nå deras nuvarande hemland. Därefter utförde smeden ytterligare en rad symboliska handlingar, till exempel ritade han ett kors i sanden och vertikalt med hjälp av uppställda kvistar. Det symboliserade föreningen mellan det levande och det döda.⁶³

I slutskedet av ceremoniperioden genomfördes en ritual där den blivande konungen bland annat träder in i byn och invånarna jublar och konungen börjar dansa. Under dansen skramlar han med armbanden och slår på en trumma. Slutligen tillägnas den blivande konungen en ceremoni av smeden som är avsedd att skydda honom från döden. Under överinseende av smeden offras en get. Delar av blodet offras till förfäderna och en del blandas med olja och rött pulver, som appliceras på den nya konungen och hans feminina motsvarighet. En

---

⁶² Blakely, Sandra. (2006). s. 183f

⁶³ Blakely, Sandra. (2006). s. 184f

symbolisk handling som är till för att beskydda dem från döden.⁶⁴ Blakely menar att BaKongos smed och konung var intimt sammankopplade med varandra. Smidesklanen hade kontrollen över överföringen av arvet. Smeden bidrog med tillträdet till de konungliga släktleden och var även den som hade kontakten med andevärlden.⁶⁵

6.3. Prästerskapet och konungen

Enligt Blakely var prästerskapet knutet till järnframställningen i Afrika. Myter och legender bidrog därtill att upprätthålla och legitimera de styrandes makt. Till exempel enligt Lukenis tradition var deras ledare ursprungligen präst och härskare över jordbruket, regn och jakt. Han levde fyra mil från "Mountain of Separation" där konungar rituellt särskiljdes. Han hade makten att bota galenskap och våldsamma anfall, han var medlaren mellan de levande och döda och utan honom kunde ingen vare sig så eller skörda. Blakely betonar att "He did not himself rule the kingdom, but no one could rule without him."⁶⁶ Historien förtäljer även att när konungen Ntinu Lukeni inte erkände Nsaku ne Vunda's makt drabbades han av galenskap och våldsamma anfall. Men Nsaku tillkallades och konungen erkände sitt misstag och Nsaku skvätte vatten på honom och han botades. Vänskapen mellan dem bekräftades sedan genom att en av döttrarna från Nsaku klan gifte sig med Ntinu Lukeni. Blakely poängterar att Lukeni's makt inte utmanades därefter på mycket lång tid och det berodde framför allt på relationen med klanen Nsaku och inte på någon militär styrka. Alla tronföljande söner från konungahuset i Kongo förväntades dessutom gifta sig med döttrar från den härskande klanen. En princip som inte utmanads förrän på sjuttonhundratalet.⁶⁷ Men Blakely menar också att Lukenis tradition enligt de etnografiska sammanställningarna visar att Mani Vundas ursprungliga makt skildrar överprästen som överordnad över konungen. Eftersom han i egenskap: "as the owner of the earth, he is the chief priest of the *simbi* cult"⁶⁸ och därigenom också den högste ledaren. Därtill poängterar Blakely att titeln Vunda betyder äldsten och att det refererar till prästens väsentliga position inom klanens grupp. Det tyder också på att konungen i sin tur invigdes i kultens rike.⁶⁹ Giftermål mellan konungar och döttrar till smeder

---

⁶⁴ Blakely, Sandra. (2006). s. 185ff

⁶⁵ Blakely, Sandra. (2006). s. 187

⁶⁶ Blakely, Sandra. (2006). s. 182

⁶⁷ Blakely, Sandra. (2006). s. 182

⁶⁸ Blakely, Sandra. (2006). s. 182

⁶⁹ Blakely, Sandra. (2006). s. 182f

förekom också på flera platser, bland annat i Benin förväntades konungen gifta sig med smedens dotter.⁷⁰

6.4. Den fruktsamma masugnen

Blakely menar att afrikansk smältningprocess verkar vara bland det närmste att studera ifråga om rituell funktion som stimulerade självförtroendet i en osäker teknologisk process. Smältningen kunde enligt Herbert inledas med böner till forna släktingar, djuroffer och att en mängd medicin/örter användes, för att skydda platsen och arbetet.⁷¹ Till exempel menar Dark enligt Herbert att det behövdes:

elaborate sacrifices of goats, cocks, and cows and special prayers that precede brass casting in Benin, for it is recognized that casting large pieces is dangerous business: if the pouring is not done just right, the mould can blow up and kill the craftsmen involved.⁷²

Herbert menar här att även gjutningsprocessen var en oförutsägbar och riskfylld process och behövde därför behärskas med magiska krafter. Bland annat har både Rowlands och Warnier enligt Blakely uppmärksammat just detta i Malawis smältningprocess i Afrika. Herbert har dessutom föreslagit att smältning var mer ritualiserad än smidet. På grund av att det var involverat i en mer drastisk omvandling och att det även låg utanför en fullständig förståelse av teknologin. Men Blakely betonar att magin inte ska ses som ersättning för kunskap. I Afrika var den teknologiska världen en del av tankesystemet och smältningsmästaren hade tillgång till dessa speciella kunskaper.⁷³ Därtill betonar Blakely att de afrikanska masugnarna ofta associerades med kvinnliga namn och gestaltades ofta i kvinnoform.⁷⁴ Herbert poängterar att det som var visuellt för ögat också bekräftas av terminologin, till exempel Chokwes ord för masugnen var *lutengo*, som betyder vulva.⁷⁵ Även de olika delarna av masugnen fick ofta namn som associeras med kvinnan. Dessutom var ett flertal konstruktioner gjorda på det sätt att de gestaltade kvinnokroppen med mage, bröst, armar och ben. Herbert menar därtill att ”The opening of the furnace or hearth “completed the feminine image,” that is, of the

---

⁷⁰ Blakely, Sandra. (2006). s. 173

⁷¹ Herbert, Eugenia, W. (1993). s. 34

⁷² Herbert, Eugenia, W. (1984). s. 40

⁷³ Blakely, Sandra. (2006). s. 69

⁷⁴ Blakely, Sandra. (2006). s. 100ff

⁷⁵ ”Vulva”är latin och betyder livmoder eller blygd.

parturient woman giving birth in a seated position.”⁷⁶ Hon menar att öppnandet av masugnen tydligt visar kopplingen mellan kvinnans födande och det masugnen skulle producera.⁷⁷ Till exempel beskriver Redinha enligt Herbert hur smältaren likt en barnmorska står framför masugnen när järnet föds. Martin beskriver en liknande ritual. Men Herbert menar att det finns en väsentlig skillnad, vilket hon poängterar att Martin inte kommenterar. Det är att smältarens maka spelar en aktiv roll i en rad offerritualet till anfäderna. Hon offerar bland annat öl och örter/mediciner till masugnen. Men däremot menar Herbert att hon är den enda kvinnan som hade tillåtelse att närvara och att hon inte deltog själva aktivt i smältningsprocessen.⁷⁸ Emellertid var det vanligt förekommande att kvinnor inte fick närvara vid framställningen av metallerna. I till exempel Burundi fick varken kvinnor eller främlingar närvara. Dessutom var det förbjudet med sexuella relationer natten innan arbetet skulle utföras.⁷⁹ Däremot förekom motsatsen i en region i Tanzania bland Fipas smältningsritualet. Där ansågs det nödvändigt för smältningsmästaren att ha samlag med sin maka natten innan åtagandena vid smältdegeln. Det berättas att han steg upp tidigt på morgonen och for till smältdegeln utan att tvätta händerna. Detta för att doften från hans händer skulle kunna kommunicera med smältdegeln och neutralisera de negativa krafterna. Det utfördes sedan ritualer som skulle skydda mot samma sorts krafter som orsakade problem för en kvinna vid förlossningen, som ansågs bero på att kvinnan själv eller hennes man varit otrogen. Men metallprocessen kunde också avslöja för smältningsmästaren vad som skedde i relationerna. Till exempel ifall smältarens maka hade varit otrogen visade det sig i form av blåsor i den producerade metallen.⁸⁰ Namnet på denna masugn speglar också detta förhållningssätt menar Blakely eftersom den kallades för *icinteengwe* som betyder ”The one who reveal the secret”⁸¹

Enligt Blakely är föreställningar kring producerandet av metaller och födande ett centralt tema i både den grekiska mytologin och i Afrikanska smältningsprocesser. I de studier som hon har gjort har det i båda fallen varit män som inväntat det nyfödda barnet för att sedan skydda det. De ansåg enligt Blakely att barnet var sårbart och lätt kunde utsättas för avundsjuka krafter. De behövde därför skydda barnet eftersom dess överlevnad inverkar på den politiska och ekonomiska stabiliteten i samhället. För att få ett lyckat resultat behövde

---

⁷⁶ Herbert, Eugenia, W. (1993). s. 35

⁷⁷ Herbert, Eugenia, W. (1993). s. 35f

⁷⁸ Herbert, Eugenia, W. (1993). s. 34f

⁷⁹ Herbert, Eugenia, W. (1984). s. 41

⁸⁰ Blakely, Sandra. (2006). s. 117

⁸¹ Blakely, Sandra. (2006). s. 117

utövarna därför också behärska och ha kontrollen över både musik, dans, medicin/örter, magi och ritualer.⁸² Blakely poängterar att det finns en tydlig koppling mellan människors sexuella relationer och förhållandet till masugnens egenskaper. Den etnografiska litteraturen kring smältningprocessen innehåller mängder av danser och sånger som ger uttryck för sexuell aktivitet. Syftet menar hon var dels att egga malmen, underhålla arbetarna genom de långa arbetspassen och för att det skulle ge livgivande kraft åt processen. Till exempel förekom det vid smältningprocesser i Chulu, Fipa, Ba Ila och Ekonda överdrivet vulgära sånger som framfördes med en dans som enligt Blakely gjordes med Elvisliknande höftrörelser.⁸³

7. Gudinnan Hathors gruvtempel i Timna i Sinai

I följande avsnitt presenteras en del av de fynd och interpretationer som gjorts i gruvområdet Timna i Sinai.

7. 1. Upptäckten av Gudinnan Hathors gruvtempel i Sinai

När arkeologen Rothenberg och hans kollegor lade fram nya teorier utifrån sina upptäckter i gruvområdet i Timna attackerades de av ett flertal forskare. Rothenberg och hans kolleger menade att området skulle förknippas med Egypten och att templet i gruvområdet hade tillhört gudinnan Hathor. Utifrån en tidigare gjord utgrävning av arkeologen Glueck på 1930-talet hade Timnatrakten i Sinai blivit förknippat med Salomo från de bibliska skrifterna. Det medförde att de nya uppgifterna främst attackerades av arkeologer som interpreterade ur bibelskrifternas perspektiv.⁸⁴ Men i och med upptäckten av Hathors tempel i Timna blev det en brytpunkt i synsättet på området.⁸⁵ Det upptäcktes bland annat ett flertal fynd som förknippas med och avbildade gudinnan Hathor.⁸⁶ Därtill en rad smycken och halsband av fajans, pärlor och glas som tillverkats i Timna och som utförts med Egyptisk teknik. Kertesz betonar att dessa fajanspärlor till och med brukades innan Egyptens dynasti utvecklades och har upptäckts på många olika platser, bland annat i Palestina.⁸⁷ Dessutom upptäcktes det i bottenlagret vid utgrävningen en mängd eldstäder och orörda kalkolitiska konstföremål. Men enligt Rothenberg tyder det på att en hel del föremål från de olika tidsperioderna hade försvunnit under romarnas belägring av området. Det är uppenbart menar han att det under

---

⁸² Blakely, Sandra. (2006). s. 77

⁸³ Blakely, Sandra. (2006). s. 104

⁸⁴ Rothenberg, Beno. (1988). s. 5ff

⁸⁵ Rothenberg, Beno. (1988). s. 10

⁸⁶ Rothenberg, Beno. (1988). S. 33, 44f, 56, 143

⁸⁷ Kertesz, Trude. (1988). s. 203ff

romarnas tid medvetet tagits bort skikt från tidigare perioder och att det grävts igenom flera lager. Han poängterar att det kanske handlade om att de var på jakt efter skatter.⁸⁸

Rothenberg menar att det finns belägg för att det varit gruvverksamhet minst sedan 4000 före vår tideräkning i Timnattrakten i Sinai. Fynd visade även starka indikationer på en tidigt högt utvecklad teknologi inom metallproduktionen. Bland annat ger ventilation belägg för en tidigt hög utvecklad gruvteknik. Rothenberg betonar att en galleriliknande gruvteknik var vanlig i både den äldre perioden och den senare och att underjordiska gruvsystem ingick i alla gruvperioderna i Timna.⁸⁹ Men Rothenbergs team menar däremot att under nya konungadömet bestod gruvorna nästan uteslutande av standardiserade dimensioner av schakt och gallerier. Medan de tidigare gruvschakten var stora cirkulära hål huggna in i den vita sandstenen med ett djup på tre meter. Ett system av stora oregelbundna hål, men fortfarande galleriliknande håligheter.⁹⁰

Fynd har även gjorts av metallurgiska installationer i närheten av templet med mängder av aska och kol. I det brända och i askan har bland annat kopparföremål, lergods, glasfragment och järnringar återfunnits. Det har dessutom upptäckts en mortel som användes till att krossa malmen med i närheten av en av masugnarna.⁹¹ Belägg för metallbearbetning i Timna finns genom till exempel gjutningsmaterial och koppartråd som producerats i området. Av koppartråd⁹² har det bland annat gjorts fingerringar, kedjelänkar, örhängen med mera.⁹³ Det har även gjorts en mängd fynd av armringar/armband med både gudinnan Hathors cartouche⁹⁴ och från ett flertal regenter, vilket tas upp mer kring lite längre fram.

Vad det gäller malmsmältningssprocessen i Timna visar installationer på en utveckling från primitiva hål i marken i form av skålugnar från kalkolitisk tidsperiod till en mer utvecklad masugnprocess med industriell smältning under bronsåldern. Det tyder också på att

---

⁸⁸ Rothenberg, Beno. (1988). s. 74f

⁹⁰ Rothenberg, Beno. (1988). s. 10

⁹¹ s Rothenberg, Beno. (1988). 64f

⁹² För att försöka förstå hur koppartråden varit möjlig att göra tog arkeologerna tillvara på all tänkbar information kring denna typ av process. Rothenberg betonar att det behövdes göras en jämförelse runtom från hela världen för att försöka förstå och få en bild av hur denna process hade gå till. För vidare info. se Rothenberg, Beno. (1988). s. s. 183

⁹³ Oddy, W. A. (1988). s. 182

⁹⁴ "Kartu'sch" är en oval ram som omslöt konungar och drottningars namn i egyptiska hieroglyftexter.

framställningen av brons gjordes i tempelområdet.⁹⁵ I ett område upptäcktes även en smältningsteknik som var ovanlig i Timna, men som var en vanlig typ av metallprocess i Europa och även under 1000 f.v.t. i Indien och i Afrika.⁹⁶

7.2. Tecken på religiös aktivitet

Det gjordes en rad olika upptäckter som tyder på religiös aktivitet i området och en del av dessa tas upp vid detta tillfälle. Till exempel visar enligt Rothenberg ett tvättkar tecken på religiösa ceremonier i Hathors tempel.⁹⁷ Det har också gjorts ett flertal fynd av ett fornegyptiskt musikinstrument som kallas sistrum som är förknippad med gudinnan Hathor. Även föremål som gestaltar Hathor och därtill sistrum och guldband med gudinnans inskription på.⁹⁸ Därtill ett flertal armband med Hathors inskription på.⁹⁹ Dessutom föremål enligt Schulmans dokumentation som tyder på att gudinnan Hathor var garant för konungens liv. Det har också gjorts fynd av inskriptioner på föremål med både gudinnan i egenskap av härskarinna över turkos och med konungens namn på.¹⁰⁰ Craddock och Freestone betonar att många av de lokalt producerade föremålen är gjorda i templets verkstad.¹⁰¹ De mer sköra materialen menar Schulman troligen var avsedd för votivgåva eller för begravningsändamål. Med undantag för till exempel dryckeskärl, krukor, skarabéer, amuletter och pärlor.¹⁰² Därtill har det gjorts fynd av en rad olika snäckskal och Reese poängterar att det vid utgrävningarna upptäckts speciella snäckskal som är starkt associerade med Hathor. Dessa små snäckor symboliserades med kärlek, kvinnan och födandet. Han tillägger att eftersom Hathor också var gudinnan som var förknippad med dans och musik kan det var mycket troligt att en del av snäckskalerna även användes till musikinstrument. Speciellt en större typ av snäcka som avbildar Hathors huvud menar han troligen används till någon sorts klappinstrument.¹⁰³

Därtill har det enligt Lernau återfunnits ett stort antal benfragment nära templet i Timna av framför allt getter och får och de flesta från ungdjur. Det finns även belegg för att dessa djur fötts upp och slaktats i eller i närheten av templet. Lernau betonar att djuren inte verkar

---

⁹⁵ Craddock, Paul T., Freestone, Ian. (1988). s. 194

⁹⁶ Kertesz, Trude. (1988). s. 203

⁹⁷ Rothenberg, B. (1988). Liknande tvättkar upptäcktes även som tillhörande tiden före Hathors tempel byggdes. s. 44

⁹⁸ Rothenberg, B. (1988). s. 33, 56

⁹⁹ Rothenberg, B. (1988). s. 52ff, 66, 124ff

¹⁰⁰ Schulman, Alan R. (1988). s. 141

¹⁰¹ Craddock, Paul T., Freestone, Ian. (1988). s. 202

¹⁰² Schulman, Alan R. (1988). s. 125

¹⁰³ Reese, David S. (1988). s. 264f

används som brännoffer eftersom det nästan inte finns några brända ben som skulle kunna ge belägg för det. Däremot menar Lernau att det finns en rad olika möjliga alternativ ifråga om offerritualer. Bland annat att "Worshippers would sprinkle these stones with the blood of the sacrificed animals which they later consumed on the spot."¹⁰⁴ En annan möjlighet menar Lernau är att "parts of the sacrificed animals, probably heads and feet, would be set as offerings in front of the Standing Stones or on the 'offering bench' along Wall 2."¹⁰⁵ Belägg för det menar Lernau är återfunna och bevarade skallben från ungdjur som tyder på att de tydligt vaktade den heliga platsen efter offerritualen. De vilda djuren och fåglar skulle annars varit intresserade och fört med sig resterna därifrån. Lernau menar att det enligt Schafik även finns belägg för liknade offerceremonier ifrån Serabit el-Khadim vid Hathors heliga plats i södra Sinai. Där skallben och andra kroppsdelar från fåglar och oxar blivit offrade.¹⁰⁶

7.3. Kungliga attribut

Det har även gjorts ett flertal fynd av armband/band med olika konungars inskriptioner inneslutet i en cartouche. Till exempel med namnet Ramses från olika regentperioder, Seti och Merenptah med flera.¹⁰⁷ Schulman som främst koncentrerat sig på konungarnas kronologi menar bland annat i sin avslutande kommentar att ett flertal konungarna hade samma namn¹⁰⁸. Men att en konungs namn bestod av flera delar och menar att:

/.../ From the foregoing it is clear that not only do some kings share the same *nomen* or *prenomen*, but that in even more cases, they share the same element of a *prenomen*, e.g. Usermare, Menmare, setepenre, Ramesses, Sety, hikaon, miamun, etc.¹⁰⁹

Därtill menar han att "A royal name on an object, particularly a small faience object such as a sistrum, bracelet or amulet, can only be taken as evidence that the object was made during, or even subsequently to the reign of the king in question".¹¹⁰ Här betonar han att fynden bara kan ge belägg för att de antingen var avsedda för den regerande konungen eller för nästkommande konung. Fynden visar också att Rameses regeringsperiod bestod av en

---

¹⁰⁴ Lernau, Hanan. (1988). s. 252

¹⁰⁵ Lernau, Hanan. (1988). s. 252

¹⁰⁶ Lernau, Hanan. (1988). s. 252

¹⁰⁷ Rothenberg, Beno. (1988). s. 33ff, 52

¹⁰⁸ Schulman, Alan R. (1988). s. 144f

¹⁰⁹ Schulman, Alan R. (1988). s. 144f

¹¹⁰ Schulman, Alan R. (1988). s. 145

oavbruten linje av regenter fram till Twosre'.¹¹¹ En inhuggen relief i stenväggen intill templet interpreterade Rothenberg därtill som en avbildning av Ramses III och gudinnan Hathor.¹¹² (Se bilaga 1)¹¹³ Däremot menar Rothenberg att det troligen var Ramses den II som byggde den heliga platsen i Timna. På platsen gestaltas även drottningen Ahmose-Nefertari¹¹⁴ vars gemål var Ramses den II. Hon var enligt Schulman klädd i "a double plumed horned sun-disk, the headdress of Hathor and, as a queen, a uraeus on her forehead."¹¹⁵ Craddock och Freestone betonar i sin tur att under Ramses period (19-20:de dynastin) var det lokala metallarbetet intensivt.¹¹⁶

7.4. Från koppar till järn

Redan från bronsåldern hade järnsmucken upptäckts bland votivgåvor i Hathors gruvtempel i Timna. Det menar Rothenberg tyder på belägg för att järnsmältningen ursprungligen uppdagades genom kopparsmältningen.¹¹⁷ Stöd för detta är bland annat upptäckten av järnobjekt i templet från lokal malm och fynd ur kopparsmältningsprocessen. Enligt Rothenbergs undersökning av Timnatrakten var det under Seti I och Ramses II (1290-1224 f.v.t.) som Egypten hade en storskalig kopparindustri. Det var också under denna period som stora byggnadsaktiviteter förekom i Timna. Under denna period byggdes även templet tillägnad Hathor centralt i Timna. Verksamheten fortskred utan några hinder genom 19:e och 20:de dynastin fram till Ramses den V (1156-1152 f.v.t.) då verksamheten började avta. Men verksamheten återupptogs i mindre skala under 22:a dynastin och Rothenberg menar att det kan ha varit under faraon Sheskonk I tid (946-925 f.v.t.). Under 22:a dynastin användes även en mer utvecklad masugnsteknik och som verkar ha spridit sig över flera regioner och som användes även under järnåldern. Enligt Rothenberg stod denna metallurgiska teknologi redan på tröskeln till modern metallurgiverksamhet.¹¹⁸

---

¹¹¹ Schulman, Alan R. (1988). s. 145

¹¹² Rothenberg, Beno. (1988). s. 85

¹¹³ Bilaga 1. Bilden visar hur Ramses III ger offergåva åt Hathor som håller i ett anch-tecken i ena handen. Det finns liknande relief i Serabit el-Khadim som Bloxam (2006) presenterar i sin studie.

¹¹⁴ "Nefrete're" *Nefertari* var drottning kring 1304-1237 f.v.t. och hennes gemål var faraon Ramses II. Hennes underjordiska grav motsvarar i storleken en konungagrav.

¹¹⁵ Schulman, Alan R. (1988). s. 116f

¹¹⁶ Craddock, Paul T., Freestone, Ian. (1988). s. 192

¹¹⁷ Viktigt att notera är att han förklarar detta utifrån det som framkommer i Timnatrakten och inte gör anspråk på ett vidare sammanhang.

¹¹⁸ Rothenberg, Beno. (1988). s. 11f

8. Den mer traditionella synen på gudinnan Hathor

I detta avsnitt är det dels fokus på den auktoritära strukturen inom gudinnan Hathors kult och relationen till konungen. Därtill kommer några ritualer och symboler att studeras och vad de enligt forskare deklarerar ifråga om gudinnan Hathor. Dessutom tas några återkommande sammankomster och traditioner upp som var förknippad med gudinnan Hathor.

8.1. Prästerskapet i gudinnan Hathor tjänst

Lesko betonar att gudinnan Hathor var oerhört populär, men oberoende av skälen till hennes popularitet under 5:e (2465-2323) och 6:e dynastin (2323-2150) finns det inga tvivel om att kvinnorna vid denna tid dominerade inom prästerskapet i Hathors kult. Enligt Lesko menar Gavlin att "The very fact that this priesthood was supported by 99% female enrollment indicates that certainly it was the women, the priestesses, who performed the rituals for Hathor."¹¹⁹ Här betonar Lesko att kvinnorna hade ett stort inflytande i kulten under denna period och att det var främst kvinnorna som utförde ritualerna. Gillam framhåller inte samma omfattning som Gavlins antagande, men hon anser ändå att kvinnorna inom kulten var av stor betydelse. Särskilt på grund av Hathors associeras med kärlek, barnafödande, sång och dans. Det första verkliga belägget för prästinnor i tjänst åt Hathor är enligt Gillman den kvinna med titeln *hm.t nṯ r Htḥr* är *Nfr-ḥtp* som var dotter till konungen Radjedef. Hon återfinns med en staty i templet i Abu Roasch där hon beskrivs som prästinna åt Hathor, härskarinnan över Sycamore.¹²⁰ Gillam nämner att även män var i tjänst som präster i pyramider och soltempel åt Hathor och Re men att de var gifta med eller nära släkt med prästinnor till Hathor. Vissa av prästinnorna gifte sig även med ämbetsmän och Gillam menar att det tyder på att den lilla gruppen av regerande elit fortsatte att utvidga sitt släkte.¹²¹ Däremot poängterar Lesko att medan kvinnorna dominerade kulten under gamla kungadömet började manliga präster att dyka upp i dokument mer frekvent och att de slutligen tog över kvinnornas prästerskap. Männerna blev övervakare över prästerna och kvinnor fortsatte att tjänstgöra som prästinnor, men i färre antal och inte längre med högsta auktoritet.¹²² Gillam menar också att under gamla konungadömet var kvinnornas roll och delaktighet i kulten större än vad den kom att vara senare. Däremot menar Gillam att de inte var högre i position än männen. Många administrativa positioner som kvinnor innehade speglade enligt henne deras ansvarsområde,

---

¹¹⁹ Lesko, S. Barbara. (1999). s. 89

¹²⁰ Gillam, A. Robyn. (1995). s. 211ff

¹²¹ Gillam, A. Robyn. (1995). s. 224

¹²² Lesko, S. Barbara. (1999). s. 90

som bland annat handlade om kläder, linne, tillberedning av mat.¹²³ Men samtidigt menar Gillam att det finns indikationer på att kvinnorna ansvarade för och genomförde någon slags dyrkan av forna släktingar genom gudinnan Hathor som skapade den gudomliga konungen.¹²⁴

8.2. Hathor och konungadömet

Enligt Lesko var Hathors koppling till konungadömet framträdande i både konsten och litteraturen och gudinnan Hathor var viktig både vid konungens födsel och när denne avled. Till exempel gav gudinnan Hathor den avlidne konungen evigt liv genom att leda honom in i sitt rike i väst.¹²⁵ Att Hathor närvaro vid konungens födelse framgår enligt Bleeker i bland annat ritualen där Hathor i egenskap av ko diade barnet. Han menar att det finns en mängd belegg för att det var genom den gudomliga modersmjölken som den unga prinsen blev en verklig konung. Den fick han genom att antingen ammas av Hathors gudomliga modersmjölk eller dia från Hathor i form av kogestalt. Hon vakade sedan över konungen resten av hans liv. Liknande kontext har upptäckts i Hathors helgedom i Deir el-Bahri där Hathor i kogestalt slickar drottningens hand. Bleeker menar det kan interpreteras antingen som ett tecken på gillande eller att gudinnan erkände drottningen och gav henne därigenom makt.¹²⁶ Det är en företeelse som Lesko även noterar i avlägsna länder, bland annat Hathor i egenskap av 'Lady of Byblos' och menar att:

Locally produced art at Byblos showed its rulers in the same relationship to the great goddess as the Egyptian kings were portrayed: being suckled by the great golden cow who wears the solar disk between her horns. Gold cow hoofs were found in the vicinity of the ruins of the great temple, suggesting that a magnificent wooden bovine statue was the focus of the local cult during the middle Bronze Age.¹²⁷

Lesko har inte här samma fokus på innebörden av gesten utan menar att relationen handlar om ett upprättande av ett handelsutbyte. Hon poängterar att monument och titeln 'Lady of Punt' även visar att det sträckte sig ända till den sydligaste delen av Röda Havet i Afrika.¹²⁸ Däremot menar Bleeker att gesten, att Hathor slicker konungen, gjorde honom "young and

---

¹²³ Gillam, A. Robyn. (1995). s. 214

¹²⁴ Gillam, A. Robyn. (1995). s. 224

¹²⁵ Lesko, Barbara. (1999). *The Great Goddesses of Egypt*. s. 116

¹²⁶ Bleeker, Claas Jouco. (1973). s. 52

¹²⁷ Lesko, S. Barbara. (1999). s. 97

¹²⁸ Lesko, S. Barbara. (1999). s. 97

endows him with magic power, for she is the goddess of rejuvenation and renewal.”¹²⁹ Enligt Bleeker ger det en förklaring till varför faraon bar ”ceremonial apron ornamented with Hathor heads”¹³⁰ eftersom det gav ett magiskt beskydd och som symboliserade lojaliteten till gudinnan. Han tillägger att det måste vara ett gammalt attribut eftersom det bars redan under första dynastin av konungen Narmer. Det framgår även menar Bleeker att Hathor assisterade konungen vid viktiga kultaktiviteter. Han poängtrar att en grav i Kheruef är av särskilt intresse och som är en av de äldsta mest anmärklingsvärda festivalerna. Hans egna interpretation är att den beskriver hur Hathor förnyade konungens prästliga dignitet. En ceremoni som dramatiserade återupplivandet av det gudomliga livet.¹³¹ Medan Gillam poängterar att pyramidtexter och andra tidiga texter ger belägg för att Hathor i egenskap av att vara ”the house of Horus” i Heliopolis tyder på en liknande företeelse som när Isis var tronen, som gjorde att en person blev konung när denne satte sig på den.¹³² Däremot menar Lesko att det har föreslagits att det var Hathors sexuella attraktion som användes i syfte att ge konungen:

the ”power of attraction,” the power he needed to rule a large country with a dispersed population. The power of Hathor, which evoked a joyful response among her followers, when extended to the king would give him the ability to win the hearts and loyalty of his people. The king was to be regarded as a god on earth and thus was meant to be adored.¹³³

Här menar Lesko att det var genom Hathors sexuella attraktionsförmåga som bidrog till att konungen fick sitt stöd från folket. Alison Roberts menar enligt Lesko att attraktionskraften för regenten symboliserades genom kulhalsband eller attribut som representerade gudinnan Hathor. Den återkommande bilden av att Hathor sträcker fram hennes attribut till regenten har symboliskt uppfattats som ”the ability of the king to compel all lands to serve him through either the emanation of his attraction or his terrorizing qualities.”¹³⁴ Här menar Lesko att Hathors emblem antingen var ett tecken på konungens attraktionskraft eller vapenföra kvalitéer. Bleeker menar att det framgår att Hathor hade en speciell relation till den regerande faraon. Hathor kallas rättmätigt den kungliga gudinnan och var av den anledningen kopplad till faraons liv på en rad skilda vis. Det visar sig enligt Bleeker även när faraon kallar sig själv

---

¹²⁹ Bleeker, C.J. (1973). s. 52

¹³⁰ Bleeker, C.J. (1973). s. 52

¹³¹ Bleeker, C.J. (1973). s. 52

¹³² Gillam, A. Robyn. (1995). s. 218 Barbar Lesko refererar också till Isis där hon är personifierad i form av en tron. s. 246

¹³³ Lesko, Barbara. (1999). s. 116

¹³⁴ Lesko, Barbara. (1999). s. 117

för den äldsta sonen till Hathor. Till exempel kallar sig konungen Pepi I för Hathors son i Dendera och Mentuhotep-Nebḥepetrē visar också stolt upp denna härkomst, liksom drottningen Hatshepsut. Han menar att det också framgår tydligt i Hathors tempel i Dendera att konungar vill visa sin tacksamhet genom att ge offergåvor åt gudinnan.¹³⁵

8.3. Gudinnan Hathor beskyddare av dans, musik och sång

Bleeker menar att Hathor var glädjens drottning. Hon kallades för beskyddare av dansen, musik och sång och hon hade en rad titlar som visar på att hon var involverad i denna konst. Han menar även att de sju Hathors förkunnar att de sjunger sånger som behagar den stora gudinnans hjärta.¹³⁶ Enligt Lesko fanns det dessutom under nya konungadömet många privata monument med danserskor och musiker med damers namn från eliten. De tillhörde Hathors kult och de bar bland annat titeln Husets Härskarinna. Därtill avporträtteras ofta dessa övre klassens kvinnor i skulpturer eller gravmålningar hållandes "the menat-necklace and the sistrum rattle associated, particularly, with Hathors rituals."¹³⁷ Hon betonar att det är en indikation på prestige att bära titeln som danserska. Belägg för detta menar Lesko finns även i de privata breven som dokumenterats från kvinnornas gemål som alltid tilltalar dem med deras kults titel.¹³⁸ Enligt Gillam dyker det upp kvinnor redan i femte dynastin med titlar som är förknippade med musik, sång och dans.¹³⁹ Därtill menar Lesko att det finns belägg för komplicerade danser med både kvinnor och män som är dokumenterade från ett flertal gravar från 6:e dynastin.¹⁴⁰ Bleeker menar i sin tur att dokumentation från 6:e dynastin i bland annat gravhuset i Mereru-ka skildrar en komplicerad dans under Hathor överseende och beskydd. Där förekom det både akrobat- och balletlikande danser och av mer extatiskt inslag.¹⁴¹ Även den regerande faraon dansade till Hathors ära och enligt Bleeker¹⁴² tillägnad Hathor i egenskap av vinets gudinna.¹⁴³ Bleeker menar att ett flertal festivaler kan nämnas där danser uppfördes till Hathors ära, dels officiellt med faraon och även med professionella dansare. Men han poängterar att det säkert också uppstod spontana danser bland åskådarmassan vid sådana tillfällen.¹⁴⁴

---

¹³⁵ Bleeker, C.J. (1973). s. 51ff

¹³⁶ Bleeker, C.J. (1973). s. 54ff

¹³⁷ Lesko, S. Barbara. (1999). s. 243

¹³⁸ Lesko, S. Barbara. (1999). s. 243

¹³⁹ Gillam, A. Robyn. (1995). s. 214

¹⁴⁰ Lesko, S. Barbara. (1999). s. 92

¹⁴¹ Bleeker, C.J. (1973). s. 57 f

¹⁴² Se bilaga 2 Faraon dansar till gudinnan Hathors ära

¹⁴³ Bleeker, C.J. (1973). S. 55

¹⁴⁴ Bleeker, C.J. (1973). s. 56

Men vad var syftet med dessa danser? Bleeker menar att det för det första handlade om att behaga gudinnan Hathor och glädja henne. För det andra att genom dansen befrämja fertiliteten som Hathor var beskyddare över. Ett annat skäl menar Bleeker var att lungna hennes häftiga temperament.¹⁴⁵ Både Lesko och Bleeker betonar Hathors dubbla natur och Bleeker poängterar att Hathor var känd för sitt häftiga temperament.¹⁴⁶ Bland annat framgår det i en text från Edfu som uttrycker att: "the gods play the sistrum for her (Hathor), the goddesses dance for her to dispel her bad temper."¹⁴⁷ Bleeker menar också att genom framförandet av graciösa ritualer var även förhoppningen att hon skulle välsigna fiskare, herdar och bönder som arbetade i området.¹⁴⁸

Bleeker poängterar att det under tidiga delen av gamla konungadömet handlade det mer specifikt om att hedra gudinnan Hathor med konstnärligt utförda dansuppträdanden. Medan det under mellersta konungadömet hade utformats mer till danser kring Hathors kult med anknytning till begravingar. Det framgår också menar han att de var av en uppenbar extatisk natur.¹⁴⁹ Enligt Lesko menar Bleeker att Hathor var liksom Neith en jungfrulig moder. Men hon anser det är en felaktig interpretation, eftersom Hathor var involverad i sexualiteten, erotiska danser och den mänskliga fertiliteten.¹⁵⁰ Lesko menar snarare att det tyda på ett uttryck för kultens celebrerande av sexuell natur. Hon hänvisar till psykologers interpretation av dansen som en sexuell akt och att det bland annat kan uppfattats som en hjälp för döda att återfödas i nästa värld.¹⁵¹

8.4. Festivaler till gudinnan Hathors ära

Det genomfördes som sagt ett flertal festivaler till gudinnan Hathor ära och Bleeker menar att Hathors festivaler troligen går långt tillbaks i Egyptens historia. Men det finns inte mycket dokumenterat om vad som skedde eller några mer specifika beskrivningar av själva ritualerna.¹⁵² Däremot menar Lesko att motivet till festivalerna bland annat berodde på att Hathor var kärlekens gudinna, främjare av sexualiteten och därför också hade omsorgen om

---

¹⁴⁵ Bleeker, C.J. (1973). s. 57

¹⁴⁶ Bleeker, C.J. (1973). s. 88

¹⁴⁷ Bleeker, C.J. (1973). s. 57

¹⁴⁸ Bleeker, C.J. (1973). s. 88f

¹⁴⁹ Bleeker, C.J. (1973). s. 85

¹⁵⁰ Lesko, S. Barbara. (1999). s. 114f

¹⁵¹ Lesko, S. Barbara. (1999). s. 244f

¹⁵² Bleeker, C.J. (1973). s. 85ff

familjelyckan. Därtill menar hon att Hathor också i egenskap av "Mistress of Drunkeness" firades i och med "the first day of the fourth month of Inundation Season"¹⁵³ Bleeker i sin tur menar att vi kan tänka oss den röda färgen från Nilen när floden svämmade över och att det bidrog till fruktsamheten som Hathor var beskyddare över. Han menar att den röda färgen även associerades med gudinnan och menar att den också kan förknippas med stränghet och raseri. Därför anser han det inte är djärvt att anta att Hathor i egenskap av 'dark red woman' var gudinnan som ansågs bidra till flödet av det röda flodvattnet. Men även att den symboliska färgen tyder på att hon kunde bli röd av ilska.¹⁵⁴ Däremot lägger Lesko tonvikten vid sexualiteten och att den troligen spelade en viktig roll under Hathors festivaler. Det grundar hon på att samhället under nya konungadömet var frigjort och tillåtande och att befolkningen vände sig till gudinnan Hathor för att få hjälp i relationerna och för att bli gravid. Hathor var också enligt Lesko oerhört viktig för samhällets population och att det var en del av hennes funktion eftersom gudinnan var främjare fertiliteten. Det menar Lesko också är skälet till varför gudinnan Hathor fick mer votivgåvor än någon annan gudom.¹⁵⁵ Därtill menar Bleeker att det visar sig enligt Denderas kalender att det förekom många festivaler till Hathors ära under hela året, vissa var särskilt tillägnad henne medan andra festivaler hedrades med hennes närvaro.¹⁵⁶ Under en av festivalerna som genomförs den 30 Hathyr varje år firades bland annat den så kallade "'opening of the bosom of the women'"¹⁵⁷ och Bleeker menar att det var en ritual som uppenbart var menad att välsigna och försäkra kvinnorna om att de skulle få barn.¹⁵⁸

Men det fanns en distinkt skillnad menar Bleeker mellan kultaktiviteterna som uppfördes offentligt och de ritualer som doldes för andra. Generellt var det endast prästerskapet som var närvarande vid de ceremonier som utfördes inom templet. Det fanns ritualer som var heliga menar Bleeker i den meningen att det var förbjudet att prata om dem eller uppföra dem offentligt. Det finns belägg genom skrifter med ett återkommande uttryck från personer som bedyrar att de ska bevara hemligheten. Däremot var festivalerna tillfällen då processioner genomfördes och där avbilder av gudomen uppenbarade sig och bars fram inför folket.¹⁵⁹ I

---

¹⁵³ Lesko, S. Barbara. (1999). s. 112

¹⁵⁴ Bleeker, C.J. (1973). s. 93

¹⁵⁵ Lesko, S. B. (1999). s. 112

¹⁵⁶ Bleeker, C.J. (1973). s. 85

¹⁵⁷ Bleeker, C.J. (1973). s. 99

¹⁵⁸ Bleeker, C.J. (1973). s. 99

¹⁵⁹ Bleeker, C.J. (1973). s. 81

texter framgår det att Hathor bokstavligen talat var "united with her Effigy."¹⁶⁰ På det sättet menar Bleeker att det kan tolkas som hon på sätt och vis uppenbarade sig under procession i egen hög person.¹⁶¹

9. Analys och diskussion

Analysen inleds med de mer grundläggande delarna med dokumentationer från Afrika som sedan successivt vävs ihop till en diskussion med de andra delarna med uppgifter från Timna och de mer traditionella interpretationerna. Som komplement till analys och diskussion presenteras en tabell i bilaga 3 med både dokumentation från Afrika, belägg för Hathors kults involverande i metallurgiverksamheten i Timna och koppling till föreställningar kring gudinnan Hathor ifrån forna Egypten.

9.1. Varför och hur speglas metallurgiverksamheten i den religiösa världen?

Både enligt Blakely och Herbert var metallurgiverksamheten ett farofyllt företag. Redan från att en gruva skulle börja brytas fram till framställningen av metallen. Det medförde att dessa vanskliga krafter behövde bemästras och ledde till ett behov av magisk makt för att hantera det osäkra och oförutsägbara i processen. De kom till uttryck i en rad skilda ritualer och religiösa föreställningar. I sammanhanget gav det också upphov till att smedens funktion kunde vara både präst, artist och magiker. Dessa funktioner kom särskilt till uttryck i samband med smältprocessen. De förknippades bland annat med olika former av ritualer och föreställningar kring sexuella tabun. Dessutom associerades smältprocessen och det den producerade starkt med fruktsamhet och födande. Därtill gestaltades masugnen bland annat i form av en födande kvinna där metallen mottogs rituellt som ett litet skört barn. Associationerna med födandet av barnet speglade enligt Blakely bland annat behovet av att hålla borta avundsjuka krafter och vidmakthållandet av ekonomisk stabilitet i samhället. I processen offrades även djur, örter och dryck i tron att det skulle ge ett gynnsamt resultat. Av olika skäl uppstod också ett behov av dans, sång och musik i metallurgikontexten. Bland annat för att underhålla arbetarna under de långa arbetspassen och för att blidka andar och gudom. McNaughton noterade även att smederna var angelägna om att uppmuntra tron på deras makt med till exempel offentliga festivaler.

---

¹⁶⁰ Bleeker, C.J. (1973). s. 86

¹⁶¹ Bleeker, C.J. (1973). s. 86

9.2. Hur påverkades den auktoritära strukturen av metallurgiverksamheten?

En rad olika faktorer påverkade den auktoritära strukturen. Utifrån Padens resonemang skulle följande antagande kunna göras: ”Ifall livet baseras på ett behov av att kontrollera metallurgiverksamheten då bör den religiösa världen spegla dessa förhållanden.” Dokumentationerna ifrån Afrikas metallurgikontexter tyder också på det. Den skildrar bland annat hur metallurgikontexten gav upphov till en rad olika auktoritära tendenser och företeelser, som kom till uttryck i både ritualer och religiösa förställningar. För det första gav metallurgikontexten upphov till att smedsläkten var angelägna om att bevara och dölja vissa kunskaper inom sin begränsade grupp. Därigenom kunde de också utöva makt över de övriga invånarna. Som redan nämnts tyder det också på att smederna var angelägna om att upprätthålla tron på deras makt genom bland annat offentliga festivaler. Både Blakely och Herbert framhåller smedernas utövande av social kontroll och i det sammanhanget kunde bland annat sången vara ett viktigt verktyg. Men även ritualer i samband med masugnen och resultatet av den producerade metallen skapade underlag för social kontroll. Blakely poängterar att smeden/prästen legitimerade sin särställning och makt genom bland annat sina kunskaper, sin titel och ett mytiskt genklang. Det styrktes därtill genom att smeden framstod som ett förkroppsligande av stamfadern. Baserat på bland annat Bakongos traditioner tyder dessa olika faktorer dessutom på makten som kunde skapa en konung. Enligt dokumentationerna ifrån Afrika refererar också flera legender och myter till ett ursprung för att legitimera en specifik grupps särställning bland invånarna. Det var ett utmärkande drag bland både smidessläktet och prästerskapet för att rättfärdiga en överordnad roll. Döttrarna inom både grupperna verkar också varit väsentliga i samband med giftermål i upprättandet och bevis på goda relationer. Därtill associerades särskilda kungar eller framförallt släkten med introduktionen av järnarbetet i Afrika. Enligt Herberts dokumentationer finns det även belägg ifrån olika regioner för att speciell och avgörande kunskap överfördes inom en begränsad grupp människor från generation till generation.

Rothenberg poängterar att järnframställningen uppdagats vid kopparsmältningen i Timna och att kunskapen spreds runtom i regionerna. Det i sin tur ger intressanta länkar till den fortsatta förändringen. Det är nästan som att smedernas/prästernas och konungarnas myter i Afrika, som de använde i syfte att legitimera sin makt med, syftar på ett förflutet och ursprung som länkar och häktas samman med den avlägsna och svunna tiden i forna Egypten. Men hur det ligger till med det sambandet behöver studeras närmare och är utöver möjligheterna för denna

studie. Däremot tyder många av fynden vid utgrävningarna i Timna på att metallurgiverksamheten och den religiösa världen var starkt knutna till varandra. I denna kontext befanns sig gudinnan Hathor och som tyder på att hennes kult var involverad på en rad skilda vis.

Gudinnan Hathors kulta närvaro i metallurgikontexten i Timna kan tyda på en liknande funktion som dokumenterats i Afrika, där smeden både kunde vara präst, artist och magiker. För det första var kulten starkt förknippad med metallurgin, för det andra bestod den av prästinnor och präster som kunde utföra det som troligen ansågs nödvändigt i och med metallframställningen. För att bland annat blidka andar och stilla de vanskliga krafterna. Det finns belägg för religiös aktivitet både i form av offerplats som Learne tar upp men också instrument som var väsentlig del inom metallurgiverksamheten. Fynd av musikinstrument kan också tyda på liknande företeelser som dokumenterats ifrån Afrika, i syfte att försöka bemästra vanskliga krafter eller för att underhålla arbetarna under de långa arbetspassen.

Vad som också är intressant är att både drottningen Ahmose-Nefertari och hennes gemål Ramses II fanns representerade i Timna. Men att till exempel Ramses II i Timna har interpreterats som den med en mer avgörande roll, medan drottningen Ahmose-Nefertari inte omnämns som en aktiv del i kontexten. Värt att notera är att drottning Ahmose-Nefertaris grav motsvarade till storlek en konungagrav. Kan det snarare tyda på att också drottningen/prästinnan hade en mer avgörande roll i sammanhanget? Uppgifter med dokumentationerna från Afrika tyder på att både kvinnor och män inom metallurgikontexten offrade örter, mediciner, dryck till masugnen. Det finns myter, om än i begränsad skala, som refererar och visar på en länk till kvinnornas ursprung inom metallurgin. Den myt som tidigare togs upp ansågs mer fylla funktionen att legitimera männens makt inom smidessläktet. Men för att till exempel få tillgång till den magiska sångförmågan behövde de födas av kvinnor inom smidesklanen. Myten legitimerade och bekräftade också kvinnornas särställning genom länken till detta specifika ursprung.

Dokumentation från Afrika tyder också på att bland annat armband kunde vara en symbol för smedens makt. Det gör att fynden av armbanden med både Hathors namn och olika konungars namn blir intressant. De kan tyda på en funktion som eventuellt inte tidigare uppmärksammats. Schulman koncentrerade sig främst på att försöka konstatera kronologin

bland konungarna, men utifrån dokumentation från Afrika kan det också tyda på att de fyllde en funktion i form av namngivarritualer. Kan det förekommit liknande ceremonier som i Bakongo när konungen skapades med hjälp av smedens/prästens makt? Schulma menade att konungarnas namn bestod av flera delar och att delarna i sin tur kunde bestå av samma namn som tidigare regenter. I ceremonin i Bakongo var kopplingen och kontrollen över relikerna från de tidigare regenterna och deras armband en av nyckelsymbolerna för smedens makt. Därtill var skapandet av armbandarna ett bevis på makten. Dessutom hade smeden kontrollen över överlämnandet av arvet och länken till det förflutna. Inskriptioner i Timna tyder också på att gudinnan Hathor var garant för konungens liv. Det finns belägg för att bland annat metallsmuckan producerades av lokal malm i Timna i anslutning till Hathors tempel. Det ger åtminstone starka indikationer på att kulten hade en avgörande roll i sammanhanget.

9.3. Vad kommer till uttryck enligt forskarna ifråga om gudinnan Hathor? Vilka behov speglas i den egyptiska religionen genom gudinnan Hathor?

Medan Bleeker nämner de extatiska inslagen i dansen lägger Lesko stor vikt vid att danserna anspelade på sexualiteten. Hon menade att de erotiska dansernas funktion ur egyptiernas perspektiv troligen var att hjälpa de döda att återfödas i nästa värld. Men hon betonar själv att det fanns ett behov av att gynna och stärka populationen i Egypten och menar att de erotiska danserna speglar det behovet. Bleeker menar därtill att ritualen vid festivalen av öppnandet av kvinnans sköte var ett tydligt belägg för främjandet av kvinnornas födande. Han menar att gudinnan Hathor här välsignade och försäkrade kvinnorna om fruktsamhet. Däremot menade Bleeker att festivalen med de graciösa danserna tydde på att gudinnan Hathor skulle främja fruktsamheten i näringen bland till exempel fiskare, jordbrukare och herdar. Det speglade ett behov som fanns i samhället, en önskan och förhoppning om goda resultat för att kunna få mat och överleva. De traditionella interpretationerna visar en rad olika behov som speglas i den religiösa Världen i forna Egypten. Forskarna har här förmedlat en bild av gudinnan Hathor som baseras på främst behov som utgår från fruktsamhet i form av människans fortplantningsduglighet, naturens bördighet, god skörd och fiskelycka. Troligen bidrog ritualerna och festivalerna till att upprätthålla en förställning om att det främst handlade om människans och naturens fruktsamhet. Kan invånarna socialiserats in i att uppfatta dessa aspekter som de väsentliga för att rikta uppmärksamheten bort från metallurgiverksamheten? De slog an en sträng hos invånarna som också upplevdes som faktiska behov. Det fyllde säkert sin funktion, men med kunskaper om metallurgiverksamheten verkar det troligt att det

fanns fler skäl till grund för den Religiösa Världen. Det tyder här på att forskarna inte tagit i beaktande det kosmologiska perspektivet inom den forna egyptiska religionen som baserades på metaller. Ifall de hade utgått från antaganden baserat på behovet av metaller borde det synliggjorts genom deras interpretationer av gudinnan Hathor.

Festivalen med, öppnandet av kvinnans sköte, menar Bleeker tydligt syftar på främjandet av kvinnornas fruktsamhet. Men samtidigt menar Bleeker att det inte finns några säkra dokumentationer kring betydelsen av ritualerna. Med utgångspunkt från ett perspektiv ur metallurgins verksamhet kan det också tyda på en koppling till öppnandet av masugnen. Öppnandet av kvinnans sköte var enligt både Blakely och Herbert starkt förknippad med vad masugnen skulle producera. Blakely betonar också att metallen som masugnen producerade skulle förlösas och tas emot som ett skört litet barn. Därtill fanns ritualer i forna Egypten som var heliga menar Bleeker i den meningen att det var förbjudet att prata om dem eller uppföra dem offentligt. För de invigda betydde det med andra ord att kontexten innebar något annat än vad den gjorde för de oinvigda. Paden betonar att den religiösa Världen inte bara upprätthålls genom idéer utan det krävs ett samtycke från samhället. Det upprätthålls bland annat med hjälp av att invånarna socialiseras till att uppfatta sitt sammanhang på ett specifikt sätt. Det tyder därför på att det i forna Egypten har funnits ett behov hos en begränsad grupp att upprätthålla en föreställning och fokus på andra behov än metallerna, för att därigenom få invånarna att medverka till dolda avsikter. Däremot hade troligen de offentliga festivalerna flera olika syften och det ena utesluter troligen inte det andra. Men att det kan tyda på att olika behov ursprungligen utnyttjades eller skapades och framfördes i en form av religiösa föreställningar för att gagnade några få i samhället.

9.4. Hur påverkas den auktoritära strukturen av metallurgikontexten?

Både Lesko och Bleeker menade att gudinnan Hathor hade en stark relation till konungen under hela hans liv. Däremot intar de lite skilda perspektiv och fokus på detta förhållande. Bleeker menar att gudinnan Hathor gjorde prinsen till konung genom att hon diade honom. Antingen i egenskap av den gudomliga modern eller genom den gyllene kon. Medan Lesko lägger större fokus på gudinnan Hathors sexuella attraktionsförmåga och menar att konungens relation till henne gav honom liknande attraktionsförmåga. Hathors olika former av attribut som konungen bar menar Bleeker även var ett tecken på magiskt beskydd och symboliserade även konungens lojalitet till gudinnan Hathor. Medan Lesko menar att relationen till Hathor

gav konungen ett skimmer av gudomlighet och att syftet var att skapa lojalitet från invånarna. Hon menar därtill att Hathors attribut som konungen bar var ett bevis på konungens makt att härska eller hans vapenföra kvalitéer. Bleeker i sin tur noterade och menade att en av de återkommande festivalerna tyder på att gudinnan Hathor förnyade konungens prästliga dignitet. Kan dessa förhållanden tyda på att gudinnan Hathors kult innehade en mer avgörande roll i det forna Egypten? Ur metallurgiperspektivet ger det starka indikationer på det. Bland annat för att Hathors kult troligen var de som innehade kunskaperna och de magiska makterna att framställa metaller.

Den auktoritära strukturen inom gudinnan Hathors kult bestod av prästinnor och präster, men i det tidigare skedet bestod kulten av övervägande prästinnor. Men Gillam verkar tveksam till ifall kvinnorna innehade en högre maktposition än männen under den tidigare delen. Hon refererade bland annat till att kvinnornas sysslor inte visade på några möjligheter till större befogenheter än männen. Lesko däremot betonar det prestigefyllda i att titulera sig som danserska och att både dans, sång och musik var väsentliga delar inom gudinnan Hathors kult. Både Lesko och Gillam menade att kulten bestod övervägande av prästinnor i det tidigare skedet och Bleeker i sin tur noterade att det då också handlade främst om ritualer till gudinnan Hathors ära. Men att det senare övergick till ritualer som var mer förknippade med begravningsceremonier. Med behoven som utgår från metallurgikontexten där dans, sång och musik innehade en väsentlig funktion och prästinnornas tydliga koppling till dem, kan tyda på att de genom kulten hade större befogenheter och en mer avgörande roll än vad som tidigare uppmärksammats. Därtill menar Bleeker att sångerna handlade om att stilla gudinnan Hathor häftiga temperament. Men varför hon hade ett häftigt temperament och vad det speglade i samhället går det inte riktigt att få fram ur Bleekers resonemang. Kan det tyda på ritualer till Hathors ära som speglade behovet av att bemästra vansklig och oförutsägbar krafter i samband med till exempel smältnings- och gjutningsprocessen?

Andra aspekter som är intressant att notera ifråga om de auktoritära strukturerna är de konstruerade värdena. Beroende på vilken tidsperiod och region som studerats visar sig olika konstruerade värden för att upprätthålla en auktoritär struktur. Olika metallers värde som upprätthöll och legitimerade en begränsad grupps särskiljande från övriga invånare. I forna Egypten var det guld som symboliserades med ett högt värde och kom bland annat till uttryck genom gudinnan Hathor i egenskap av den gyllene kon. Medan det i Afrika under en

tidsperiod främst verkar varit koppar som ansågs vara ett tecken på makt och som särskilde en grupp från övriga invånare. I till exempel Burundis tradition var det koppar som särskiljde konungen från de övriga invånarna. Medan ritualen i Bakongos tradition visar att järnarmbanden symboliserade smedens makt och bidrog till att särskilja konungen från de övriga invånarna. Med utgångspunkt från Padens teori tyder det på att invånarna socialiserades till att uppfatta att ett material innehade ett specifikt värde för att gynna en begränsad gruppns intresse. Gillam tar bland annat upp i bakgrundsavsnittet att gudinnan Hathor troligen var skapad av, som hon kallar för, en elit. Det verkar också troligt ur metallurgiperspektivet att gudinnan Hathor skapats och användes i syfte att gagna en begränsad gruppns intressen. Gillam med flera forskare menade att gudinnan Hathor skapats för att stödja konungens roll. Det tyder på att de interpreterat med utgångspunkt från ett antagande om att konungen innehade makten och den som skapade gudinnan Hathor. Men ur metallurgiverksamhetens perspektiv tyder det snarare på att Hathors kult var de som skapade konungen.

På liknande sätt som Blakely tar upp ifråga om smeder/präster ifrån Afrika tyder det på ur ett metallurgiperspektiv att Hathors kult med metallurgikunskaper, titlar, musiken, sången, danserskor, deras mytiska genklang och deras förkroppsligande av en stammoder hade en avgörande maktposition i det forna egyptiska samhället. De tyder på att de hade mer avgörande kunskaper, större befogenheter och makt än vad som tidigare erkänts. Ur metallurgiperspektivet tyder det även på att den auktoritära strukturen inte bestod av en regerande konung, utan styrades av Hathors kult. Det finns även starka indikationer på att de hade makten som skapade den nya konungen. Givetvis behövs det i detta sammanhang även tas hänsyn till att det fanns andra gudomar och aspekter, men att Hathors kult hade en mer avgörande roll och mer makt än vad det av tradition framhävts.

10. Slutsatser

Syftet var att undersöka gudinnan Hathors funktion ur metallurgikontextens perspektiv. Kom studien att kasta nytt ljus på gudinnan Hathors funktion? En rad indikationer tyder på det. Studien visar att gudinnan Hathor verkar fyllt en rad olika funktioner beroende på ur vilken kontext och vilken tidpunkt hon har interpreterats. Men det som har framkommit i den här studien är bland annat att traditionella interpretationer inte utgått från vad metallurgikontexten medförde för behov och föreställningar. Det tyder på att de studerat kontexten utifrån de

underlag som en liten grupp människor själva har producerat och Paden betonar att utgå ifrån vad en specifik grupp vill säga om dem själva hjälper oss inte att förstå essensen i budskapet. Med ett innefrån perspektiv med utgångspunkt från metallurgikontexten framträder andra sidor av gudinnan Hathors funktion än vad som tidigare framhållits. För det första att själva metallurgikontexten gav upphov till auktoritära strukturer och religiösa föreställningar. Det tyder på att tron på gudinnan Hathor ursprungligen uppstod för att upprätthålla smidessläktets makt/Hathors kult. Syftet med de offentliga festivalerna var troligen både att rikta uppmärksamheten bort från metallurgiverksamheten, ett sätt att vidmakthålla makten och socialisera invånarna till att uppfatta sin tillvaro som gagnade denna begränsade grupp i samhället. Det upprätthölls bland annat genom att ritualer och festivaler socialiserade invånarna till att uppfatta att guld innehade ett högt värde för att de därigenom skulle kunna särskilja sig från de övriga invånarna. Till stöd för upprätthållandet av denna förställning tyder det på att Hathors kults ritualer medverkade till att skapa, övervaka och framhålla begreppet *konung* för att därigenom vidmakthålla smidessläktets/prästerskapets makt i forna Egypten. Med andra ord var gudinnan Hathors funktion, bland annat i egenskap av den gyllene kon, att upprätthålla en auktoritär struktur för att gynna en begränsad grupps intressen i det forna egyptiska samhället.

11. Förslag på vidare studier

För vidare efterforskningar kan det troligen finnas en del uppslag från det som framkommit i denna studie. Men något som skulle vara intressant att undersöka mer ingående är gudinnan Hathor i egenskap av härskarinnan över Sycamore¹⁶² och att hon gestaltades som träd. För det är en intressant aspekt ur metallurgiperspektivet. Eftersom det skövlades enorma mängder av skog för att kunna bedriva gruvdrift i forna Egypten. Det kan tyda på att det därför kan ha varit väsentligt att associeras med och framstå i egenskap av träd, som bland annat gudinnan Hathor gjorde. Det kan tyda på ett sätt att via myter och bilder upprätthålla en föreställning som skulle legitimera en begränsad grupps agerande. Vad som också skulle vara intressant att studera vidare mer ingående är vad den heliga moraliska koden var och vad den baserades på. Vad var moraliskt försvarbart och vad var inte i den religiösa Världen i forna Egypten? Hur försköts och förändrades det icke försvarbara till en ny rådande ordning? Hur och varför upplöstes tron på gudinnan Hathor och den forna Egyptiska religionen? Varför refereras det

---

¹⁶² Det är en trädsort

till Hathor i form av gudinna i samband med gruvtemplet i Timna i Sinai, medan det refereras till Salomo som erövrade templet i form av en person? Vad styr interpretationerna? Det finns mängder av intressanta infallsvinklar att studera med utgångspunkt från metallurgikontexten. Här har bara en liten del berörts. Men min önskan och strävan har också varit att väcka nyfikenhet och öppna upp för ytterligare förståelse av den religiösa Världen i forna Egypten. Överhuvudtaget skulle det vara intressant med fler infallsvinklar med utgångspunkt från metallurgikontexten i studien av den religiösa Världen. Anspråk och föreställningar som speglas genom både kvinnlig och manlig gudom.

12. Referenslista

12.1. Litteratur

- Blakely, Sandra. (2006). *Myth, Ritual, and Metallurgy in Ancient Greece and Recent Africa*. New York: Cambridge University Press.
- Bleeker, Claas Jouco. (1973). *Hathor and Thoth Two Key Figures of the Ancient Egyptian Religion*. Leiden: Brill.
- Bloxam, Elizabeth. (2006). "Miners and Mistresses: Middle Kingdom mining on the margins" *Journal of Social Archaeology*. vol. 6(2): 277-303
- Craddock, Paul T., Freestone, Ian. (1988). "Debris from Metallurgical Activities at site 200" i Rothenberg, Beno. (1988). *The Egyptian Mining Temple at Timna*. London : Institute for Archaeo-Metallurgical Studies
- Gillam, A. Robyn. (1995). "Priestesses of Hathor: Their Function, Decline and Disappearance*" *Journal of the American Research Center in Egypt* vol. 32: 211-237
- Lernau, Hanan. (1988). "Mammalian remains" i Rothenberg, Beno. (1988). *The Egyptian Mining Temple at Timna*. London : Institute for Archaeo-Metallurgical Studies
- Herbert, Eugenia, W. (1984). *Red gold of Africa*. Madison, Wisconsin: University of Wisconsin Press.
- Herbert, Eugenia, W. (1993). *Iron, Gender, and Power*. Bloomington: Indiana University Press.
- Herbert, Eugenia, W. (1998). "Mining as microcosm in precolonial sub-Saharan Africa" i Knapp, Bernard. m.fl. (ed.). *Social Approaches to an Industrial Past The Archaeology and Anthropology of mining*. London: Routledge. s. 138-154
- Kertesz, Trude. (1988). "Beads and Pendants" i Rothenberg, Beno. (1988). *The Egyptian Mining Temple at Timna*. London : Institute for Archaeo-Metallurgical Studies
- Knapp, Bernard. m.fl. (ed.). (1998). *Social Approaches to an Industrial Past The Archaeology and Anthropology of mining*. London: Routledge.
- Lesko, S. Barbara. (1999). *The Great Goddesses of Egypt*. Norman: University of Oklahoma Press.
- Oddy, W. A. (1988). "Wire Artifacts" i Rothenberg, Beno. (1988). *The Egyptian Mining Temple at Timna*. London : Institute for Archaeo-Metallurgical Studies
- Paden, William E. (1994). *Religious Worlds The Comparative Study of Religion*. Boston: Beacon press.
- Reese, David S. (1988). "Miscellanea" i Rothenberg, Beno. (1988). *The Egyptian Mining Temple at Timna*. London : Institute for Archaeo-Metallurgical Studies

Rothenberg, Beno. (1988). *The Egyptian Mining Temple at Timna*. London : Institute for Archaeo-Metallurgical Studies

Shaw, Ian. (1998). "Exploiting the Desert Frontier" i Knapp, Bernard. m.fl. (ed.). (1998). *Social Approaches to an Industrial Past The Archaeology and Anthropology of mining*. London: Routledge. s. 243-258

Schulman, Alan R. (1988). "Catalogur of the Egyptian finds" i Rothenberg, Beno. (1988). *The Egyptian Mining Temple at Timna*. London : Institute for Archaeo-Metallurgical Studies

12.2. Uppslagsverk

"Kartu'sch" (2010) *Nationalencyklopedin*
<http://www.ne.se/lang/kartusch/222528> 2010-03-11

"Nefrete're" (2010) *Nationalencyklopedin*
<http://www.ne.se/nefretere> 2010-03-11

"Sycamore" (2009), *Babylon translation*
<http://translation.babylon.com/English/to-Swedish/Sycamore> 2009-12-22

"Vulva" (1996) *Nationalencyklopedin*. Höganäs: Bra Böcker

12.3. Elektronisk källa

Emory University Department of Classics, Sandra Blakely, Hemsida,
<http://classics.emory.edu/indivFacPages/blakely/blakely.html> Hämtad 2010-05-18

York University, Classical Studies Faculty of Arts, Robyn Gillam,
<http://www.yorku.ca/classics/faculty.html> Hämtad 2010-05-18

Egypt Exploration Society, Dr Ian Shaw

<http://www.ees.ac.uk/about-us/trustees.html> 2010-05-18

12.4. Bilder på försättsbladet

Minoan Snake Goddess, Women in the Aegean
Träskulptur av en kvinna som håller en orm av metall från Egypten, daterad till 1686-1533 f.v.t. Finns på Manchester Museum, University of Manchester, England
<http://witcombe.sbc.edu/snakegoddess/snakesegypt.html> 2009-08-11

13. Bilagor

- 13.1. Bilaga 1 Gudinnan Hathor och Ramses III
- 13.2. Bilaga 2 När faraon dansar till Hathors ära
- 13.3. Bilaga 3 Tabeller med möjliga samband
- 13.4. Kartor: Översikt över de områden som studerats

13.1. Bilaga 1 Gudinnan Hathor och Ramses III

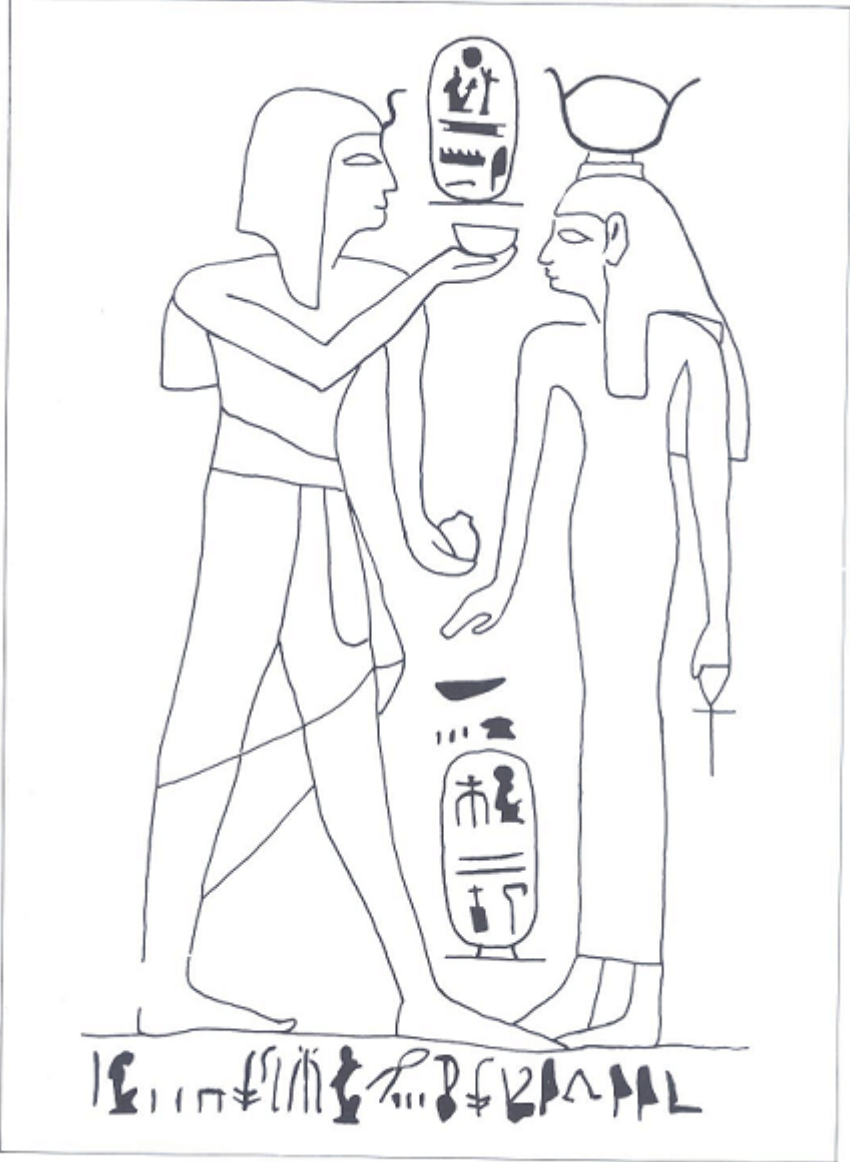

Fig. 52. Rock stela. Fig. Cat. No. 260, Pl. 105.

Rothenberg, Beno. (1988). *The Egyptian Mining Temple at Timna*. London : Institute for Archaeo-Metallurgical Studies. s. 85

13.2. Bilaga 2 När faraon dansar till Hathors ära

Skript som beskriver hur faraon dansar till gudinnan Hathors ära:

The pharaoh comes to dance

He comes to sing (for thee)

O, his mistress, see how he dances,

O, bride of Horus, see how he skips,

The pharaoh whose hands are washed,

Whose fingers are clean,

O, his mistress, see how he skips.

O, bride of Horus, see how he skips.

When he offers thee

This *mnw*-urn (with wine)

O, his mistress, see how he dances,

O, bride of Horus, see how he skips,

His heart is sincere, his body in order,

There is no darkness in his breast,

O, his mistress, see how he dances,

O, bride of Horus, see how he skips.¹⁶³

---

¹⁶³ Bleeker, C.J. (1973). s. 55

13.3. Bilaga 3 Tabell med belägg från Timna och möjliga samband med Hathor

Dokumentation från Afrika	Utgrävningarna i Timna	Gudinnan Hathor
Samband mellan religiös värld och metallurgin	Bekräftas i Timna med belägg för religiös aktivitet , tempelaktiviteter involverad i metallurgiprocessen	Gudinnan Hathor beskyddare gruvverksamheten, förknippad med metaller och ädelsten
Smeden i form av präster, artist och magiker i samband med metallurgiverksamheten	Gudinnan Hathor gestaltas i en rad skilda former, skulpturer, föremål som associeras med gudinnan och i text	Gudinnan Hathors kult bestod av prästinnor och präster och artisteri
Offerritualer, djur, örter/mediciner och dryck	Offerritualer, get, får, fågel och oxe	Ritualer och festivaler
Föreställningar kring födande väsentlig del, öppnandet av masugnen associerades med öppnandet av kvinnans sköte när hon förlöser ett barn	Masugnar, producerande av metaller	Återkommande festival med öppnandet av kvinnans sköte. Fruktsamheten, födande en väsentlig del i kulten
Den riskfyllda metallurgiverksamheten bidrog till olika ritualer och religiösa föreställningar	Gruvor, masugnen, smältprocesser och gjutningsprocesser	Gudinnan Hathors häftiga temperament, behov av ritualer för att glädja och lugna gudinnan på en rad olika sätt
Musik, sång och dans väsentlig del inom metallurgiverksamheten av en rad olika skäl, bland annat möjligheten att utöva social kontroll	Instrumentet Sistrum Snäckor - Klappinstrument	Gudinnan Hathor beskyddare av dans, sång och musik. Kulten bestod främst av danserskor och sångerskor Möjligheten att utöva social kontroll
Konungen bär smeden attribut	Konungar med Hathors attribut Drottning med Hathors attribut	Konungar och drottningar som bär Hathors attribut
Smedens starkt förknippad med konungen Prästerskapets starka koppling till konungen	föremål - Hathor garant för konungens liv Stenrelief med Ramses III och Hathor m.m.	Gudinnan Hathor och kulten starkt förknippad med konungen/faraon
Armband som symboliserade smedens makt Namngivarritualer Smeden skapar konungen	Ett flertal tillverkade armband med både Hathors inskription och med konungars namn som bestod av flera delar, samt tilldelats tidigare konungars namn.	Gudinnan Hathor skapar konungen genom att dia honom Ritual som upprätthåller konungens prästliga dignitet
Metallurgin associeras med sexualiteten, relationer, barnafödande, sång och erotiska dans		Hathors associeras med sexualiteten, relationer, barnafödande, sång och dans, erotiska inslag
Sången magisk makt, verktyg för social kontroll, stöd under de långa arbetspassen		Sång, texter och bilder väsentlig del i Hathors kult
Dansen en väsentlig del i ritualer inom smältprocessen Inslag av erotisk dans Konungen dansar under sin initiationsrit		Dansen väsentlig ritual i kulten, bland annat till Hathors ära och i begravningsmanhang Extatiska och erotiska danser konungens dans till Hathors ära
Ceremoni där smeden har makten att skapa konungen Ritualer som skapar en konung		Ceremonier där gudinnan Hathors kult har makten att skapa konungen Ritualer som skapar en konung

<p>Kvinnorna i smidesklaner och inom prästerskapet väsentliga vid giftermål Giftermål behålls inom en begränsad grupp</p>		<p>Prästinnor väsentliga vid giftermål, män gifte sig med prästinnor eller nära släkt till dem, giftermål hålls inom en begränsad grupp. Men prästinnor började gifta sig med ämbetsmän</p>
<p>Medlare mellan levande och döda</p>		<p>Medlare mellan levande och döda</p>
<p>Smederna angelägna om att upprätthålla tron på deras makt genom festivaler</p>		<p>Offentliga festivaler en väsentlig av Hathors kult</p>
<p>Smidessläktet angelägna om att hålla kunskap dold för allmänheten</p>		<p>Hathors kult angelägna om att hålla kunskap dold för allmänheten</p>

13.4. Kartor: Översikt över området som studerats

